4
Algemene Financiële Beschouwingen

Algemene Financiële Beschouwingen

Aan de orde is de voortzetting van **de Algemene Financiële Beschouwingen**,
en de behandeling van:
- **de brief van de minister van Financiën d.d. 15 september 2026 inzake de Nota over de toestand van 's Rijks financiën (37020);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) en de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2027 (37020-IX).**

(Zie vergadering van 30 september 2026.)

De **voorzitter**:
Aan de orde is de voortzetting van de Algemene Financiële Beschouwingen, het antwoord in de eerste termijn van de zijde van het kabinet en de rest. Er zijn nog steeds zeventien sprekers van de zijde van de Kamer en twee sprekers van de zijde van het kabinet. Ik wilde de minister van Financiën het woord geven, maar ik zie mevrouw Beckerman staan. Mevrouw Beckerman.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Voorzitter, niet voor een interruptie maar voor een verzoek. Ik heb gister aangekondigd dat wij graag een stemming willen over het niet indexeren van het eigen risico. Dat heeft haast; het is vandaag 1 oktober. Daarom wil ik de collega's om steun vragen om vandaag over enkel dat voorstel te stemmen. Wij kunnen dat gewoon fractiegewijs doen. Dat heeft onze grote voorkeur.

De **voorzitter**:
Dan moet ik u wel streng en bevoogdend toespreken en zeggen dat dit type verzoeken eigenlijk op de dinsdag bij de regeling van werkzaamheden al kenbaar dient te worden gemaakt en te worden gedaan, omdat fracties zich moeten kunnen voorbereiden, maar ook omdat dit nogal wat vraagt van de Kamerorganisatie.

Mevrouw Beckerman stelt dus voor om vandaag over één motie fractiegewijs te stemmen na afloop van de behandeling. Ik wil eigenlijk horen hoe daarover gedacht wordt en of daar voldoende steun voor is.

De heer **Ergin** (DENK):
Steun, voorzitter.

De heer **Flach** (SGP):
Voorzitter, ik steun dat. Het kan ook in de schorsing.

De heer **Vermeer** (BBB):
Steun.

De heer **Stultiens** (PRO):
Steun. Van mij mag dan ook de hele stemmingslijst van dit debat, maar ook steun voor dit verzoek.

De **voorzitter**:
Nee, even scherp: het voorstel gaat nu over een motie van mevrouw Beckerman.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat steun ik.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Steun.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Geen steun.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Steun.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Geen steun.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Geen steun.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Geen steun.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Steun.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Steun.

De **voorzitter**:
75.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Voorzitter, normaal voel ik echt voor uw bevoogdende woorden, maar mijn fractie heeft tweemaal geprobeerd dit via de hele nette route van een interpellatie te doen. Dat is niet gelukt. Daarom vragen we dit hier. Ik reken echt op uw collegialiteit om een stemming te kunnen houden. Het gaat om één motie, fractiegewijs. Zo moeilijk is het niet.

De **voorzitter**:
Ja, maar ik zie dat 75 leden voor zijn. Dat is niet de meerderheid en we stemmen fractiegewijs op basis van aanwezigheid in de zaal. Ik constateer en concludeer dus dat er nu onvoldoende steun voor is.

Meneer Ergin, een ander verzoek?

De heer **Ergin** (DENK):
Ja, voorzitter, een ander informatieverzoek. We kregen gisteren een tabel van de minister over indicatieve besparingsopgaven. Vrijwel direct, gisteravond nog, zei de minister van Onderwijs dat zij die indicatieve bezuinigingen niet ziet gebeuren. Ik zou dus graag de invulling ontvangen van de tabel die we gisteren hebben gekregen: hoe komen ze nou uit op de percentages die daar nu staan?

De **voorzitter**:
Dat is een informatieverzoek. Dat geleiden we dus formeel door. We hebben ook dit debat. U kunt daarover dus ook het debat voeren met de minister van Financiën, maar u doet een informatieverzoek en dat zullen we doorgeleiden. Ik neem aan dat u dat tegemoet zult zien.

Meneer Vermeer?

De heer **Vermeer** (BBB):
Ja, voorzitter. Ik twijfel een beetje over hoe ik dit het beste in kan kleden. We hebben een brief gehad van het kabinet met allerlei voorstellen, maar we hebben de bestaande wetten voor ons liggen, terwijl die allemaal onderling verband met elkaar hebben. Ik weet niet of de minister straks in zijn verhaal terug gaat komen op het proces en hoe hij dat allemaal voor zich ziet. Anders zou ik daar een brief van het kabinet over vragen.

De **voorzitter**:
Ik denk inderdaad dat we …

De heer **Vermeer** (BBB):
Gewoon in het debat?

De **voorzitter**:
Ja, we hebben voldoende ruimte. Er is ook ruimte voor interrupties. Ik denk dat u, als ik gisteren goed heb geluisterd en het goed heb gezien, er allen heel wel toe in staat bent om het kabinet daar scherp op te bevragen.

De (algemene) beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:
Het woord is aan de minister van Financiën. Ik stel voor dat hij de gelegenheid krijgt om even zijn inleiding af te ronden. Daarna is er — dat beloof ik u — ruimschoots ruimte voor interrupties. Het woord is aan de minister van Financiën.

Minister **Heinen**:
Voorzitter. Dank ook voor alle vragen die zijn gesteld vanuit de zijde van uw Kamer. Voordat ik naar de beantwoording ga en schets in welke blokjes ik de beantwoording in het debat zal proberen te structureren, heb ik inderdaad een paar inleidende woorden.

Het was namelijk mevrouw Beckerman van de SP-fractie die mij ook wel raakte met haar bijdrage in de eerste termijn. Ze begon haar inbreng namelijk niet met wat ons verdeelt, maar zocht naar wat ons verbindt. Zo wees zij erop dat wij beiden een kind zijn van de vroege jaren tachtig. Ze benoemde dat haar fractievoorzitter bijna een kindje krijgt en dus ook een jonge vader wordt: een kleine Jimmy. Dat is natuurlijk prachtig en ik hoop voor vader Jimmy dat de baby niet net zoveel zal schreeuwen! Ik heb in ieder geval tijdens het debat gisteren — u zag dat ik bezig was op mijn iPad — een heel klein megafoontje van Brandweerman Sam gekocht. Dat zal ik zodra dat binnen is, komen brengen; dat kost een paar dagen. Dan hoop ik dat hij daar veel plezier mee heeft.

Voorzitter. Mevrouw Beckerman vroeg zich in haar inbreng ook af in welke wereld kleine Jimmy zal opgroeien. Precies die vraag stelde ik ook in mijn maidenspeech, toen ik daar, achter het spreekgestoelte, stond als Kamerlid en zelf net vader was geworden. Het is inderdaad waar dat als je vader wordt, je kijk op de wereld verandert. Zo kwam ik erachter dat niet alles wat waarde heeft in het leven te berekenen valt, dat je feilloos wordt geconfronteerd met je eigen karaktereigenschappen en hoe ongelofelijk irritant het is als je de hele dag "nee" hoort. Het is waar: je stelt jezelf inderdaad continu de vraag in welke wereld je kinderen opgroeien.

Voorzitter. Gisteren heb ik ook even opgezocht wat nou eigenlijk de gemiddelde leeftijd in dit parlement is. Weet u dat? U zegt: 42. U bent dichtbij. Het is 45 jaar. Tenminste, dat is het geval volgens AI. Daar maken we dan schijnbaar gebruik van; dat ontkennen we allemaal! We zijn dus allemaal kinderen van de vroege jaren tachtig. Daarmee zijn wij ook bevoorrecht, want wij mochten onze jeugd doorbrengen in de jaren negentig, een tijd direct na de val van de Muur. De vrijheid had overwonnen. De grenzen gingen openen. Europa verenigde zich. Een ongekende welvaartsgroei was het gevolg.

Hoe anders is de wereld van nu. Bij de aanbieding van het koffertje wees ik er al op: onze veiligheid staat onder druk. Onze toekomstige welvaart is minder vanzelfsprekend en de wereld om ons heen verandert snel. De opgaven waarvoor Nederland staat, zijn groot en gaan ons allemaal aan, want of het nu gaat over onze veiligheid, onze zorg, ons onderwijs of de kansen die we volgende generaties willen geven, het staat of valt met de kracht van onze economie. Die kracht zijn we aan het verliezen. Onze bevolking vergrijst. Onze productiviteit groeit te langzaam. We investeren te weinig en blijven achter. De internationale concurrentie wordt harder. Dit voelen we allemaal in onze portemonnee.

Voorzitter. Voor de toekomst van kleine Jimmy maar ook die van kleine Heinen moeten we samenwerken om grote uitdagingen aan te kunnen. We moeten onze welvaart centraal stellen; dat is een gemeenschappelijk doel en een nationale opdracht voor onszelf. We zullen moeten investeren. We zullen moeten hervormen en zullen internationaal beter moeten samenwerken. Daar zijn moeilijke keuzes voor nodig. In de Miljoenennota presenteren we die.

Bij de Politieke Beschouwingen kwamen drie thema's naar voren waarop de Kamer aangaf dat de begroting aangepast moest worden. Het ging om de begroting van SZW en meer specifiek de samenwerking tussen werkgevers en werknemers, het Belastingplan en meer specifiek box 3, en de lastenverlichting en meer specifiek de vormgeving van het koopkrachtpakket. Langs deze drie scharnierpunten is de begroting ook aangepast, op basis van alle gesprekken die ik met de premier samen en met uw Kamer heb gevoerd.

Voorzitter, ik ga naar de afronding. Ik voel daarbij een grote persoonlijke verantwoordelijkheid. Met alleen nee zeggen of vasthouden aan het eigen gelijk kom je niet verder. We zullen compromissen moeten sluiten. Dat geldt ook voor mij. Ik ben er namelijk van overtuigd dat de werkgevers en werknemers samen om de tafel moeten om te komen tot noodzakelijke hervormingen. Ik kies er dus voor om die ruimte te maken, ook als dat betekent dat bezuinigingen even geparkeerd worden. Ik ben er ook van overtuigd dat box 3 eindelijk eens opgelost moet worden, om ons investeringsklimaat te verbeteren en om spaargeld eerlijker te belasten. Ik kies er dus voor om dit op te lossen, ook als dat betekent dat ik daar veel kritiek op zal ontvangen omdat de rekening ergens heen moet. Ik zie dat de koopkracht onder druk staat en dat dat ons allemaal raakt. Ik kies er dus voor om de rek in de begroting op te zoeken en de koopkracht van werkenden te verbeteren, wetende dat uw Kamer er natuurlijk op zal wijzen dat het niet genoeg is.

Voorzitter. Dit waren gisteren ook de drie grote thema's in de eerste termijn van uw Kamer bij de Financiële Beschouwingen: het sociaal akkoord en de dekking daarvan, box 3 en specifiek het effect op kleine spaarders, en de koopkracht als gevolg van de lastenontwikkeling. Bij deze drie thema's wil ik in mijn termijn uitvoerig stilstaan. Ik zal de gestelde vragen langs vier onderwerpen beantwoorden, te beginnen bij de economie en de overheidsfinanciën. Daarbij zal ik ook het sociaal akkoord behandelen. Daarna ga ik in op de inkomsten, en dan specifiek box 3 en de koopkracht. Uiteraard zal de staatssecretaris alle vragen tot in detail beantwoorden. Vervolgens ga ik in op de uitgaven, en daarna waren er nog een paar overige vragen van de heer Dassen over AI! Die zal ik ook beantwoorden.

Voorzitter. Ik ga beginnen bij het onderwerp economie en overheidsfinanciën.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Deze minister heeft het over de koopkracht en de burgers. In mijn termijn had ik het ook over het feit dat 40% van de Nederlandse gezinnen de rekeningen niet kan betalen. Deze minister en dit kabinet doen niets voor de mensen en de koopkracht. De vraag aan deze minister is: waarom heeft dat zo'n lage prioriteit? U heeft het over van alles en nog wat, maar niet over het feit dat de mensen in Nederland hun rekeningen niet kunnen betalen. De energierekening, de benzine, het eigen risico: het is allemaal niet meer op te brengen en ik hoor u daar helemaal niet over.

Minister **Heinen**:
Nou, ik ga daar uitgebreid bij stilstaan. Dan zal ik u bijvoorbeeld vertellen dat we 2,5 miljard investeren in de benzineaccijns, dat we de onbelaste reiskostenvergoeding verlagen naar aanleiding van het eerdere koopkrachtpakket, dat we de vrachtwagenheffing verlagen en dat we de mrb voor bestelbusjes verlagen. Ik kom over al die dingen te spreken, maar dat doe ik bij het tweede onderwerp, de inkomsten.

De **voorzitter**:
En net als gisteren spreken we via de voorzitter en zijn interrupties kort en bondig.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Deze minister doet niets aan de koopkracht. Hij noemt nu een paar dingetjes op, maar alle mensen in Nederland staan in de min als het gaat om de koopkracht. Kijk naar de koopkrachttabelletjes. Het is -0,1%, -0,2% … Iedereen staat in de min, terwijl mensen snakken naar een beetje lucht in de portemonnee. Het is een feit dat deze minister de verkeerde keuzes maakt, want hij maakt wél 9 miljard over aan Oekraïne en hij maakt wél 6,5 miljard over aan Afrika. Over een asielstop heb ik het nog niet eens gehad. Die tsunami van gelukszoekers kost ons in Nederland elk jaar meer dan 9 miljard. Dat laat u allemaal gebeuren en u laat de mensen die hun boodschappen niet kunnen betalen gewoon in de steek.

Minister **Heinen**:
De heer Van Dijck kan dit nog een keer vertellen als we bij dit onderwerp komen. Dan gaan we er uitgebreid bij stilstaan. Dan zal ik ook het koopkrachtpakket toelichten dat het kabinet heeft vormgegeven. Ik heb net al wat elementen genoemd. Onderdeel daarvan is ook dat de koopkracht van werkenden relatief het meeste stijgt. Die stonden inderdaad het meest in de min. Dat zagen we als kabinet ook. Daarom hebben we ook een fors koopkrachtpakket gepresenteerd, waardoor de relatieve stijging het grootst is voor werkenden. We zien inderdaad dat het onder druk staat. We komen bij het blokje economie en overheidsfinanciën nog te spreken over waar dat nou het gevolg van is. Er is namelijk wel wat aan de hand in de wereld. Dat is heel heftig en daar moeten we ook even bij stilstaan met elkaar. Dus dit is een goed onderwerp en het is goed dat u dit naar voren brengt, maar we komen daar nog uitgebreid op terug.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Er is wat aan de hand in de wereld? Er is wat aan de hand in Nederland. We zagen vorige week dat er weer 900 asielzoekers aan de deur kloppen. Elke week weer! Maar u verrekt het om een asielstop aan te kondigen. U verrekt het om die geldkraan naar Oekraïne dicht te draaien. Laat Spanje eens een keer wat doen. Die doen niks in Oekraïne, terwijl wij maar moeten schuiven, schuiven, schuiven. Natuurlijk moet er geld naar Oekraïne, maar waarom moet Nederland alles doen en doen Spanje, Frankrijk en Italië nauwelijks iets? En dan ook nog Afrika. Dit kabinet doet niks voor de burgers en daarom kan het het beste zo snel mogelijk weg.

Minister **Heinen**:
We zijn het erover eens dat de asielinstroom naar beneden moet. Ik vind het jammer dat we niet meer gezamenlijk in een kabinet zitten waarin we daar gezamenlijk aan konden werken. Daarin heeft u een andere afweging gemaakt.

De **voorzitter**:
Daarin heeft "de heer Van Dijck" een andere afweging gemaakt.

Minister **Heinen**:

De heer Van Dijck, excuus, voorzitter. Ik ben wel dankbaar voor het feit dat u in dat kabinet ook stond voor de steun aan Oekraïne, ook in ons eigen nationale veiligheidsbelang.

De heer **Dassen** (Volt):
Gisteren waren de techbaronnen weer bij Trump. Zij zijn in onze economie steeds meer verantwoordelijk voor wat er gebeurt. Wij zijn steeds afhankelijker van hen. De minister geeft aan dat hij het gaat hebben over economie, inkomsten en uitgaven. Bij het kopje overig komt hij op AI. Ik wil hem toch uitdagen om te kijken of hij AI ook in die andere onderwerpen mee kan nemen, want dat gaat namelijk heel bepalend zijn voor onze welvaart de komende jaren. Kan de minister daarop ingaan?

Minister **Heinen**:
Zeker. Ik zal het onder andere, om maar een voorbeeld te noemen, ook hebben over hoe we de overheid zelf willen hervormen. Daarin speelt AI ook een belangrijke rol en ik zal ook wat voorbeelden noemen van hoe wij dat toepassen. We denken daarmee naar een slagvaardige overheid te komen. Het heeft ook macro-economische gevolgen; daar ben ik het helemaal mee eens. Dus laten we inderdaad kijken hoe we dat kunnen betrekken bij het eerste onderwerp, namelijk economie en overheidsfinanciën. Maar ik probeer het debat een beetje te structureren. Er zijn veel vragen op verschillende deelonderwerpen gesteld. Die behandelen we dan altijd in het blokje overig en dat doen we op het einde, maar daar kunt u niet uit afleiden dat het minder belangrijk is. Sterker nog, vaak komt dan juist de rust wat meer terug in het debat zodat we ook echt op de inhoud over deze onderwerpen kunnen spreken.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik vind het goed om te horen dat de minister daar dadelijk serieus naar kijkt. Tegelijkertijd denk ik dat een van de grote problemen is dat wij als Tweede Kamer AI nog als een los onderwerp zien. We zouden dat niet meer als los onderwerp moeten zien. Ik wil de minister uitdagen om er op die manier naar te gaan kijken. Het is goed dat we aan het einde op specifieke vragen over AI ingaan, maar ik hoop dat de minister AI in zijn beantwoording mee zal nemen, indachtig wat er op dit moment gebeurt en indachtig dat we onze welvaart willen behouden.

Minister **Heinen**:
Zeker. Het is heel goed dat de heer Dassen hier aandacht voor vraagt. Als ik vanuit mijn functie op het internationale toneel mag acteren, bijvoorbeeld bij de G20 of het IMF, dan merk ik hoe dit onderwerp speelt op andere continenten. In Europa zien we dit gebeuren, maar we lijken er soms een beetje als toeristen naar te staan kijken. Dat baart wel zorgen als je ziet in welke race vooral het Noord-Amerikaanse continent en het Aziatische continent, meer specifiek de Verenigde Staten en China, verwikkeld zijn en welke ontwikkelingen er plaatsvinden. Ik wijs ook op de veiligheidsrisico's die hieraan zitten. Als ik dat naar de nationale situatie vertaal, bijvoorbeeld naar de financiële sector en de dreigingen die daarop afkomen, naast de kansen, dan moeten we dit als Europeanen niet onderschatten. Dat dreigt wel te gebeuren, dus ik vind het heel goed dat de heer Dassen daar aandacht voor vraagt. Dit is een heel groot onderwerp. De toekomst waar we het net over hadden, die van de kleine Jimmy en de kleine Heinen, zal hierdoor fundamenteel veranderen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):
Eens. Daar zit natuurlijk ook mijn grote kritiek op de Miljoenennota die voorligt, namelijk dat AI daarin een voetnoot is en dat er amper geld voor beschikbaar wordt gesteld. Ik hoop dus dat de minister daar dadelijk serieus op ingaat. Het probleem is inderdaad dat er in de VS en China massaal wordt geïnvesteerd — dit jaar 2,6 biljoen — terwijl dat in Nederland amper wordt gedaan. Het wordt op die manier steeds moeilijker om die zorgwekkende achterstand in te halen.

Minister **Heinen**:
In die zin maak ik ook een vergelijking. Ik verwees er net naar dat wij hier in het parlement eigenlijk allemaal kinderen zijn van de vroege jaren tachtig en onze jeugd in de jaren negentig hebben mogen doorbrengen. Dat was ook de tijd van de opkomst van het internet. Ik weet het nog. Ik ben zelf met een studie informatica begonnen. Toen had iedereen wel iets over het internet gehoord. In het bedrijfsleven, in de boardroom, werd gezegd: we moeten iets met het internet; bouw mij een website. Daar werd toen goed geld mee verdiend. Ik heb toen ook veel stages mogen lopen bij verschillende bedrijven waar dat allemaal werd vormgegeven. Maar toen was iedereen ook zoekende. Iedereen zag dat dit een nieuwe technologie was, maar wat betekende het nou? Daarmee kun je niet zeggen: we moeten investeren in het internet. Het is er en het zal een bepalende technologie zijn die in de haarvaten van de economie zit. Daarom is het ook niet zo eenduidig te duiden: er is niet één potje AI waar ik 50 miljoen in stop en dan is het opgelost. Dat vraagt u ook niet. Het is een veel breder vraagstuk en het is doorweven in alle beleidsvraagstukken die wij met elkaar behandelen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Gisteren hebben we kunnen constateren dat de begrotingen, de uitgaven, zich in rustiger vaarwater bevinden dan het Belastingplan. Het is goed als we vandaag het debat over de band van de inhoud gaan voeren. Ik kon mij dus ook echt wel herkennen in de vier blokjes van deze minister, maar ik miste wel een vijfde blokje: wat is het pad van de minister, de choreografie, richting een meerderheid voor het Belastingplan? Zo meteen, in de tweede helft van oktober of begin november, spreken we met deze staatssecretaris over het Belastingplan, maar deze minister heeft daar ook een verantwoordelijkheid in. Hij begon over Brandweerman Sam. Mijn vraag aan deze Brandweerman Sam is: hoe gaat hij de belastingplanbrand blussen?

Minister **Heinen**:
Laten we het in de eerste plaats niet zelf in de fik steken, zou ik zeggen. Wij hebben veel gesprekken gevoerd met elkaar. Op basis van al die input hebben we een nieuw voorstel gedaan. Ik zag gebeuren dat we eindeloos blijven praten en uiteindelijk niemand de uiteindelijke stap wil zetten om een akkoord te geven. Ik heb dus gezegd: ik ga

nu iets neerleggen dat het debat naar de inhoud dwingt. We zijn veel te lang bezig — dat ligt niet aan de heer Grinwis, want hij is het met mij eens — met links, rechts, "de ander is stom" en "ik wil niet samenwerken". Het is van een niveau waarvan ik denk: dit land moet verder, maar op deze manier zitten we vast. Ik probeer ook doorbraken te bereiken. Ik heb dus iets neergelegd en daarmee neem ik ook een risico. Ik weet dat ik hiermee ook publiekelijk kritiek in ontvangst sta te nemen. Er zijn ook adviseurs geweest die hebben geadviseerd dat niet te doen. Die zeiden überhaupt: raak box 3 niet aan; doe het zoals uw voorgangers, met plakwerk, en schuif het door, want het is een heftig thema. Ik heb gezegd: dat ga ik niet doen; ik ga het oplossen.

Twee. Het advies was ook: blijf praten totdat je een handtekening hebt. Toen heb ik gezegd: dan blijven we praten tot december; het land zit vast en mensen willen oplossingen, dus ik ga iets forceren, ik ga iets neerleggen op basis van alle gesprekken. Ik begrijp heel goed dat partijen vervolgens zeggen dat ze nog aanpassingen willen. Ik kom daar straks uitgebreid over te spreken. Ik heb u goed gehoord. Laat mij daar uitvoerig bij stilstaan. Maar ik vind dat we het debat langs de inhoud moeten voeren. Daar begint het mee.

De Financiële Beschouwingen zijn een belangrijk onderdeel van dit traject. Daarna volgt het Belastingplan. Vanuit het kabinet zullen er nog aanpassingen moeten plaatsvinden. Dat is helder. Nogmaals, daar zal ik straks op ingaan. Aan de zijde van uw Kamer zullen moties en amendementen ingediend worden. Zo werken we, stap voor stap, aan een breed draagvlak. Ik ben nog steeds optimistisch dat we op 12 november met elkaar voor het Belastingplan kunnen stemmen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De heer Heinen had een heel mooi verhaal over welke toekomst wij voor ons zien voor onze kinderen. Daar ben ik de laatste tijd ook veel mee bezig.

Minister **Heinen**:
Waarvoor de felicitaties.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Wat ik daar toch in mis, is het volgende. We hebben de afgelopen zomer ook de economische gevolgen gezien van het klimaat. Er was 9 miljard aan productiviteitsverlies. Dat gaat alleen maar toenemen als we niet voldoende maatregelen nemen. Dat komt niet op ons bordje; dat komt juist op het bordje van de jongere generatie, van onze kinderen. Mijn vraag is dus: hoe weegt de minister het belang van het klimaat en van voldoende maatregelen? Ik heb hem er namelijk niet over gehoord.

Minister **Heinen**:
Ik kom hier nog over te spreken. Ik was nog bij mijn introductie. Om deze vraag specifiek te beantwoorden: mevrouw Teunissen heeft gewoon gelijk. Ik denk dat we deels allemaal hebben genoten van een hele mooie zomer en deels ook gelijk de gevolgen hebben gezien van bijvoorbeeld de droogte. We hebben gezien wat voor gevolgen dit heeft voor iets praktisch als de infrastructuur. Ik besef heel goed dat het klimaat anders is dan het weer. Je past beleid niet aan op basis van dagkoersen en een warme zomer, maar er zijn wel patronen. We zien het klimaat wereldwijd veranderen. We zien ook dat dat gevolgen heeft. We moeten dus op twee borden schaken: we moeten internationaal acteren om de uitstoot van fossiele brandstoffen te verminderen en we moeten werken aan klimaatadaptatie, omdat we als Nederland, in alle eerlijkheid, niet alleen het tij kunnen keren. Dat betekent dus ook dat we ons moeten voorbereiden op die veranderende wereld. Ik ben daar zelf ook zeer gepassioneerd over. Ik vind dat dat altijd betaalbaar en haalbaar moet, omdat we het ook allemaal moeten meemaken met elkaar. Tegelijkertijd mogen we het niet negeren, precies wat mevrouw Teunissen zegt, want we hebben ook een grote verantwoordelijkheid richting de generaties na ons. Zeker gezien ons beider persoonlijke situatie denk ik dat we ook persoonlijk heel erg gemotiveerd zijn om de wereld beter achter te laten dan hoe we die samen hebben aangetroffen. Hoe we dat doen, daarover verschillen we politiek van mening, maar ik ben er wel van overtuigd dat we in het democratische streven naar samenwerking en compromissen met elkaar stappen kunnen zetten om precies dit vraagstuk met elkaar op te lossen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De passie die ik bij de minister zie, is heel goed, maar als we dan kijken naar de begroting, dan zien we nog steeds antiklimaatbeleid: bijvoorbeeld 2 miljard naar de bodemloze put van Tata Steel, kernenergie waar we nu totaal niks aan hebben en die een enorm dure maatregel is. De verlaging van de vliegbelasting is heel duur. De accijnsverlaging op fossiele diesel is heel duur. We zadelen dus de jongere generatie met alles op. Mijn vraag aan deze minister is dus: wilt u dan de maatregelen die echt antiklimaatbeleid zijn opnieuw op tafel leggen als er straks verder onderhandeld wordt over de begroting?

Minister **Heinen**:
We zijn het dus eens over het doel; dat is al winst. Over de instrumenten verschillen we natuurlijk politiek van mening. Laat ik er een uitlichten. Mevrouw Teunissen noemt bijvoorbeeld kernenergie. Ik denk dat deze cruciaal wordt voor het energieonafhankelijker worden en voor het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen. Ik zou daar dus juist niet op in willen boeten. Sterker nog, ik zou de ambitie op het vlak van kernenergie willen verhogen. Ik hoor vaak het argument dat het zo lang duurt voordat die centrales gebouwd zijn. Elke dag dat we dat zeggen, duurt het dus ook een dag langer. Het beste moment om een boom te planten was twintig jaar geleden. Dan hadden we nu mooie bomen gehad. Het beste moment om een kernenergiecentrale te bouwen is nu. Daar moeten we echt mee aan de slag. Laten we nou elkaar vinden.

Ik denk dat we het erover eens zijn dat we het gebruik van fossiele brandstoffen moeten reduceren, enerzijds omdat de uitstoot van broeikasgassen evident leidde tot een veranderend klimaat en anderzijds omdat we ook zien hoe afhankelijk zijn van die fossiele brandstoffen mensen thuis in de portemonnee raakt. Dat kunnen we ontkennen, maar de gevolgen die we nu allemaal in onze portemonnee voelen, hebben rechtstreeks te maken met onze fossiele afhankelijkheid van het buitenland. Dat raakt ook onze economie. Dat raakt breder ook ons vestigingsklimaat en dus de welvaart van onze toekomstige generaties. Daar moeten we echt wat mee. Vanuit welke visie je dit doet, is mij om het even, maar we zijn het eens over het doel: we

moeten energieonafhankelijker worden. Ik ben van mening dat kernenergie daar onderdeel van is. Laten we nou kijken hoe we dit pad samen kunnen vormgeven.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Als we in blijven zetten op kernenergie, dan zijn we in 2040 nog voor de helft afhankelijk van fossiel, dus dat is geen oplossing. Er ligt nu 14 miljard op de plank voor kernenergie. Er is geen bedrijf dat daarin wil investeren. Het is een enorm dure maatregel en komt veel te laat voor het klimaat. Ik roep de minister dus op echt te stoppen met die schijnoplossingen en het vooruitschuiven van het klimaatprobleem, want we zitten nu midden in een klimaatcrisis. Ik hoop echt van de minister, ook vandaag, extra maatregelen te horen, die wel degelijk voldoen en wel degelijk voldoende zijn, zodat we komende generaties niet opzadelen met al die kosten en al die schadelijke gevolgen van de klimaatcrisis.

Minister **Heinen**:
Ik vind het al winst dat mevrouw Teunissen erkent dat als we inzetten op kernenergie, we al voor de helft minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen. Laten we nou de gezamenlijke energie vinden om ook de andere helft af te bouwen. Dan zou ik echt inzetten op wind en zon. En dan zal je ook altijd nog een stuk gas nodig hebben als back-up. Zo bouwen we onze afhankelijkheid samen af.

De heer **Flach** (SGP):
Ik heb er waardering voor dat de minister en de staatssecretaris gekomen zijn met een oplossing voor box 3. Ik ben wat minder tevreden over de dekking en de maatvoering. Mijn vraag gaat over de inleiding van de minister. Hij zei: ik ben gekomen met een compromis, ook op box 3. Maar een compromis lijkt me gericht op een meerderheid, dat je een geste doet richting de meerderheid. Maar iets verderop in die inleiding zei de minister: ik heb iets geforceerd. Dat klinkt meer als een begin van een gesprek. Mijn vraag is: is dit nou het compromis waarvoor de minister een meerderheid hoopt te krijgen of het startbod waarmee hij in gesprek wil met de Kamer?

Minister **Heinen**:
Dat is semantiek. Het belangrijkste is dat we het uiteindelijk met elkaar eens worden. Daar dient dit debat ook voor. Met "forceren" bedoelde ik dat ik gewoon een voorstel neerleg op basis van de gesprekken die we hebben gevoerd waarvan ik proef dat er landingsgrond zit, maar ook in de gesprekken die wij voorafgaand aan dit debat hebben gevoerd, heb ik aangegeven dat er op parameterniveau natuurlijk nog dingen moeten wijzigen, dat we dat ook zien. Maar we moeten starten met de inhoudelijke discussie en stoppen met de discussie over wel of niet met elkaar willen samenwerken. Ik dwing in die zin het parlement nu dus ook om over de inhoud te spreken. Ik heb u gisteren goed gehoord. Ik zal daar straks ook uitvoerig bij stilstaan. Wij hebben elkaar natuurlijk ook nog afzonderlijk gesproken hierover. Ik weet ook waar de gevoeligheden liggen aan de zijde van het parlement. Ik zal u straks ook schetsen waar ik denk dat de oplossing kan liggen.

De heer **Flach** (SGP):
Dat is voor nu even voldoende. Ik kom er straks bij de behandeling verder op terug.

De **voorzitter**:
De minister vervolgt.

Minister **Heinen**:
Voorzitter. Ik wil dan beginnen met het eerste onderwerp, economie en overheidsfinanciën. Dat beschouw ik dan maar even om in te draaien met elkaar, want ik denk we daarna, bij de inkomsten, het debat uitgebreider zullen vervolgen. Daarnaast wil ik stilstaan bij de uitgaven. Dan is er nog wat "overig", wat het hele palet van de rijksbegroting beslaat.

Voorzitter. Ik begin bij de economie. Ik begin bij mevrouw Van Brenk. Zij vroeg naar de kabinetsplannen op het gebied van economische groei. Ik wil met deze vraag beginnen omdat ik dit een ontzettend belangrijk thema vind dat ik ook bij de aanbieding van het koffertje als centraal thema heb benoemd. Alles wat wij hier doen, of het nou gaat om onze veiligheid, onze zorg, onze wegen of onze pensioenen, staat of valt met de kracht van onze economie. Die staat onder druk. Dat moeten we erkennen. De wereld beweegt zich in een ongelofelijk tempo; meneer Dassen wees daar net ook al op. We zullen moeten acteren. We zullen op drie niveaus moeten acteren.

Allereerst moeten de investeringen omhoog. Dat doen we onder andere door de regeldruk te verminderen en door netcongestie aan te pakken. Het stikstofdossier is een ander dossier waarvan het kabinet heeft gezegd dat we het gaan oplossen, ook daar in het besef dat dit veel vraagt. Dat zijn moeilijke keuzes en we moeten het samen met het parlement doen, maar het moet wel gebeuren. Dat is er ook allemaal op gericht om weer investeringen los te trekken in dit land. Daarnaast zullen we minder moeten consumeren en meer moeten investeren op de rijksbegroting. Daar zijn belangrijke hervormingen voor nodig. Dat is het tweede onderwerp. Om investeringen zelf los te trekken, richt het kabinet een nationale investeringsinstelling op en vullen we het Groeifonds weer. We richten ook het NADI op, het Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie. Zo proberen we op het hele pakket van investeringen echt stappen te zetten met elkaar.

Daarnaast moeten we hervormen. Dat kunnen we niet alleen. De hervormingen die we moeten doen zijn groot. We zitten in een vergrijzende situatie. Het arbeidsaanbod stokt en onze economische groei staat onder druk. Onze productiviteit moet omhoog. Daar zijn hervormingen voor nodig. Dat is niet leuk, maar het zal moeten. Dit kunnen we niet alleen, dus dat moeten we doen met de werkgevers en de werknemers. De werknemers hebben aangegeven zich zorgen te maken over de toegankelijkheid van sociale voorzieningen. De werkgevers hebben gezegd zich zorgen te maken over de betaalbaarheid van de voorzieningen. In dat licht is onder andere loondoorbetaling bij ziekte genoemd. Ik heb ook met de werkgevers gesproken. Zij hebben mij gevraagd: doe nou alles wat je kunt om aan die tafel te komen. Zij hebben gezegd: wij zijn ervan overtuigd

dat we kunnen hervormen en dat dat misschien zelfs meer oplevert dan u zich al had voorgenomen, maar geef ons die kans. Ik ga er alles aan doen om die kans te bieden. We moeten samenwerken. Dat is niet alleen het parlement, maar ook de samenleving. Ik zorg ervoor dat de partijen aan tafel komen voor deze belangrijke hervormingen.

Een derde, laatste niveau waarop we moeten acteren is internationaal. Dat zit op ons Europese continent, want dat is de interne markt. Ik heb kopgroepen opgericht om in ieder geval de interne markt verder te verdiepen als het gaat om de kapitaalmarktunie. We moeten dat doen bij de bankenunie. Dit is allemaal weer in het licht van het lostrekken van de investeringen en het bevorderen van economische groei. Dat zeg ik in antwoord op de vraag van mevrouw Van Brenk.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Een van onze zorgen heb ik nog niet gehoord in de adressering van de minister. Nog niet zo lang geleden hebben we de keuze gemaakt dat wij vooruitlopend wilden zijn op het gebied van klimaat, groene groei enzovoort. Daar hebben we aardig de boot gemist. Daar is China veel sneller en doet het veel meer. Hoe gaan we ervoor zorgen dat we de volgende keer als wij met elkaar denken "deze kant moet het op", de boot niet missen?

Minister **Heinen**:
Dit raakt de kern. Dat is een hele goede vraag. Gek genoeg heeft Europa alles in huis om voorop te lopen. We hebben ontzettend goede onderwijsinstellingen en goede wetenschappelijke instituten. We hebben de beste onderzoekers. We hebben knappe koppen. Onze infrastructuur is goed. We zijn hoogopgeleid. We spreken de talen en we zijn internationaal verbonden. Hoe kan het toch dat elke innovatie niet hier plaatsvindt maar in het buitenland? Dit is de kern. Dat heeft ermee te maken dat de innovaties hier wel plaatsvinden, maar dat ze om door te groeien vaak de oceaan overgaan, omdat daar het durfkapitaal is om te investeren in die veelbelovende technologieën en bedrijven. Dat is een van de onderwerpen die aan de zijde van het kabinet en in de coalitie is gesignaleerd. Het gaat dan om het oprichten van een nationale investeringsinstelling, om te voorkomen dat die veelbelovende bedrijven … Die kunnen wel groeien en die vinden wel het kapitaal, maar niet in Europa. In dat gat willen wij dus springen. Daarnaast zullen we op zo veel meer terreinen moeten acteren om bedrijven hier te houden. Dan kijk ik ook naar de regeldruk. Dan moet je ook kijken naar zaken als netcongestie, vergunningverlening en lastendruk, die hier veel te hoog is. Op al die borden zullen we moeten acteren, want we hebben alles in huis om innovatie en groei hier te laten plaatsvinden.

Als ik internationaal spreek, kijken ze ons allemaal aan en zeggen ze: "U heeft alles. Had ik maar wat u had. Mijn zorgen zijn dat ik de mensen, branche, bedrijven, onderwijsinstellingen en infrastructuur niet heb. U heeft alles, maar het loopt bij u weg omdat u het niet binnenhoudt en dat doet u zelf." Zo wordt tegen mij gesproken. Dat motiveert mij persoonlijk ongelofelijk om in de tijd dat ik hier deze functie mag vervullen, er alles aan te doen om op deze drie onderwerpen te acteren. Ga ik alles oplossen? Nee, maar ik ga geen dossier vooruitschuiven en ik ga alle kritiek in ontvangst nemen. Ik ga liever hier weg met ontzettend veel kritiek, maar met de wetenschap dat ik er alles aan heb gedaan om dit op te lossen, dan dat ik hier een dag zonder kritiek rondloop en alles heb doorgeschoven.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ik word wel enthousiast van de minister die die drive heeft. Laat ik het zo zeggen: de zorgen van 50PLUS zien niet alleen op Nederland, maar ook op Europa. Het duurt wel even voordat Europa een keer wat besloten heeft. Dat doen ze in andere landen wel even wat sneller, zeg ik voorzichtig. Dus als daar ook de power die deze minister uitstraalt kan komen, komt dat vertrouwen bij 50PLUS ook wel weer terug.

Minister **Heinen**:
Soms beginnen grote veranderingen met hele kleine persoonlijke relaties. Zo was ik bij de G20 in Zuid-Afrika. Dat begon met een simpel etentje met de Poolse minister van Financiën. We hadden het over het thema eurobonds en hoe we toch financiering kunnen lostrekken. Ik heb hem de positie van het Nederlandse parlement uitgelegd en gezegd: dat gaan wij gewoon niet doen, maar ik zie wel de noodzaak om internationaal te investeren. Zijn zorg zat voornamelijk op het defensiegebied. Zo hebben wij daar samen bedacht: hoe kunnen wij intergouvernementeel, dus los van de Europese Commissie, een samenwerking opzetten? Ik ben nu met de Britten en de Finnen — ik probeer ook de Canadezen en de Noren aan boord te krijgen — bezig om onze gezamenlijke defensie-inkoop vorm te geven.

Eenzelfde etentje in een ander forum heeft geleid tot een kopgroep, de E6, met Frankrijk, Italië, Spanje, Polen, Duitsland en Nederland. Met deze zes landen hebben wij gezegd: laten wij proberen compromissen te bereiken. Ik zei: "Ik ga me niet in een schuttersputje, in de frugals of weet ik veel wat, opsluiten. Met deze zes moeten we het doen. Wij moeten hier leiderschap tonen." Het zijn allemaal jonge gasten — het zijn mannen en vrouwen, zeg ik erbij — die hebben gezegd: "Wij zijn een nieuwe generatie. We zijn het ontzettend beu dat het zo vastzit. We zien allemaal de verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties en dit zit vast. Dus wij gaan allemaal over onze schaduw springen. We gaan een kopgroep vormen." Ik zei: ik ga ook in het parlement staan en aangeven hoe ik in de kapitaalmarktunie het toezicht op de financiële sector op Europees niveau ga beleggen. Ik weet dat dat ook kritiek gaat opleveren, maar ik geloof hierin en ik sta hier om dat te verdedigen.

Zo proberen we via die kopgroepen ook weer doorbraken te bereiken en zaken te forceren, want als wij het met deze zes eens worden … En dit is een bont gezelschap. Ik ben het niet altijd eens. Ik heb hele felle discussies met mijn Spaanse collega, en ik kom nogal eens in Spanje om over migratie te spreken. Hier zijn wij het niet mee eens, maar ik zeg: ik laat deze relatie niet verstoren omdat wij het niet eens worden over migratie. Er zijn ook zaken die we wel moeten doen op onze interne markt, op de kapitaalmarktunie en op de bankenunie. Ik blijf tot de laatste dag de samenwerking zoeken, in het parlement en in Europa. Zo probeer ik voortgang te boeken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Afrondend. Heel goed. Ik denk dat dat niet alleen aan leeftijd ligt, wat deze minister wel zegt, maar ik ben wel blij dat hij hier al zijn krachten op inzet.

Minister **Heinen**:
U heeft helemaal gelijk. Ik schiet in de lach omdat mijn Franse collega precies dit zei: ik ben een beetje de senior, maar laat mij dan ook de wijste zijn in dit geheel. Die dempt dan af en toe het jeugdige enthousiasme en geeft mij de tip: loop niet te snel, Heinen, want als u te snel loopt, verliest u draagvlak. Dat ondervind ik soms ook proefondervindelijk, maar ook daar komen we wel weer uit, want uiteindelijk zullen we moeten samenwerken, linksom of rechtsom, en ik doe het in volle breedte.

Voorzitter. Dan had mevrouw Van Brenk ook een vraag over de overheidsfinanciën. Zij vroeg waarom de overheidsfinanciën en -uitgaven de afgelopen tien jaar bijna zijn verdubbeld. Dat heeft ermee te maken dat de uitgaven en inkomsten meegroeien met de economie. Als we naar de afgelopen tien jaar kijken, zijn de collectieve lasten als percentage van de economie ongeveer gelijk gebleven. Dat gaat om de collectieve lasten. We vinden die allemaal te hoog, maar ze zijn wel ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van de economie. De collectieve uitgaven als percentage van het bbp zijn iets toegenomen. Als je ook in het licht van de vergrijzing iets naar de toekomst kijkt, dan zien we voornamelijk daar de grote uitdaging. Daar zie je de uitgaven toenemen, met het grote risico dat de consumptieve uitgaven de investeringscapaciteit van ons land uithollen en daarmee ook onze verdiencapaciteit en onze toekomstige welvaart. We zullen er dus met elkaar alles aan moeten doen om dit niet te laten gebeuren.

Voorzitter. Dan was er ook een vraag van de heer Hoogeveen over schuld, rente en inflatie. De heer Hoogeveen vroeg mij hoe ik kijk naar de combinatie van oplopende schulden, hoge rentes en hardnekkige inflatie. Ik ben blij met deze vraag, want natuurlijk gaat dit debat over wat dit allemaal betekent voor mensen thuis in hun portemonnee en over wat dit concreet betekent voor de volgende dag. In de vraag van de heer Hoogeveen lag besloten om een stap terug te doen en ons af te vragen waar we nou eigenlijk naar kijken: wat gebeurt er op mondiale schaal? Dan zie je schuldenniveaus tot een ongekend niveau toenemen. De Verenigde Staten zitten op dit moment op een hoger schuldenniveau dan toen ze uit de Tweede Wereldoorlog kwamen. Ook in Europa is het schuldenniveau ongelofelijk hoog. De Verenigde Staten besteden meer geld aan rente dan aan het hele nationale leger; dat is het grootste leger op aarde en het grootste in de wereldgeschiedenis. Dan heb je het over 1.500 miljard.

Voorzitter. Ook in Nederland stijgen de rentelasten. Het gaat naar 18 miljard euro. Dat is deels een gevolg van een in absolute termen stijgende staatsschuld, maar ook een gevolg van de rente. Die rente stijgt als gevolg van drie zaken. Dat zit in risico's die zich opstapelen; hogere schulden leiden tot hogere risicopremies. Het zit deels in inflatieverwachtingen. Markten kijken ook hoe het terugbetaald wordt; dat kan wel eens een inflatoir effect hebben en ook dat wordt ingeprijsd. En er is op mondiaal niveau concurrentie van schulduitgifte door de enorme AI-boom. Daar heeft u het, zeg ik ook tegen de heer Dassen. U ziet dat er in de Verenigde Staten en ook internationaal op dit moment zoveel schuldpapier wordt uitgegeven om die AI-investering mogelijk te maken. Dat heeft dus effect op schuldpapier. Ik heb hier ook met mijn Amerikaanse collega-minister van Financiën over gesproken. Zij zijn namelijk zeer enthousiast over de AI-boom en crypto en vinden dat we daarin moeten investeren. Ik stel hem ook de vraag: "Ziet u hier ook de effecten van en de mogelijkheid van overinvesteringen? Uw staatsschuld loopt ook op, deels als gevolg van de oplopende schulden en deels ook als gevolg van concurrentie die u ondervindt van de schulduitgifte inzake de grote AI-investeringen."

Dat gesprek vindt plaats en is lastig. Ik merk dat iedereen hier ook wel een beetje van wegkijkt. Op ons eigen continent ziet iedereen dit. Voor iedereen geldt hetzelfde: iedereen staat voor een parlement. Mijn Franse collega zegt: "De schulden zijn te hoog, het begrotingstekort is te hoog. Ik zie de financiële markten nu reageren en dit kunnen we niet heel lang volhouden." Hij zegt ook: "Ik kijk naar een parlement dat niet meer samenwerkt. Niemand wil meer hervormen. Ik kan geen belastingverhoging doen. Ik kan geen uitgavenbeperking doen en de schulden lopen op." Mijn Poolse collega-minister van Financiën zei hetzelfde: "Of het nou een suikertaks is of een overwinstenbelasting, het wordt allemaal geblokkeerd. Als ik een uitgavenbeperking doe, dan wordt het allemaal geblokkeerd."

Onze uitdagingen nemen toe. We zullen allemaal moeten investeren in defensie. We moeten energieonafhankelijker worden. We moeten investeren in onze infrastructuur die achterhaald is en onderhouden moet worden. We staan allemaal voor dezelfde uitdagingen. En mijn collega's staan allemaal voor eenzelfde parlement: waarmee de samenwerking moeilijk is. Iedereen voelt ook dat de keuzes die nodig zijn om dit tij te keren, ongelofelijk groot zijn. Ga er maar aan staan; we vragen wel wat van elkaar. We moeten die keuzes ook verdedigen bij onze kiezers en bij onze achterban, want we zijn een democratie. We kunnen dit alleen doen met draagvlak van diezelfde samenleving. Dat vergt van ons en van deze generatie een van de grootste opdrachten waarvoor we kunnen staan. Wij zijn opgegroeid — ik zei het al — in de jaren negentig. We hebben veel voorspoed gekend. Ik hoop dat velen hun jeugd hebben mogen doorbrengen zoals ik die heb mogen doorbrengen.

Voorzitter. Nu staan wij voor een keerpunt. De wereld van onze ouders — zo zou ik het willen zeggen — is niet meer. De toekomst waar wij in de wereld naartoe gaan, is ongewis. Wij moeten haar met elkaar vormgeven, deze generatie moet haar vormgeven. Dat betekent dat wij zullen moeten samenwerken en hier compromissen moeten vinden en die schuldenniveaus moeten ombuigen. Als we dat niet doen, dan kijk ik naar een plaatje van oplopende schulden, oplopende rente. Dat gaat niet goed.

Dan had ook mevrouw Van Eijk een vraag over de overheidsfinanciën. Zij vroeg naar de oplopende rente en staatsschulden van landen in de eurozone en meer specifiek van Nederland. Ik denk dat ik dit zojuist heb beantwoord. Maar even de Nederlandse situatie: we hebben het over 18 miljard en dat is dezelfde omvang als de begroting van het primair onderwijs, en het is twee keer de politiebegroting. Dat betalen wij aan het eind van de kabinetsperiode aan rente. Dat is geld dat we geven aan obligatiehouders en investeerders, en niet kunnen investeren in onze economie. Tegen iedereen die tegen mij "laat de staatsschuld oplopen" zegt,

zeg ik: elke euro rente krijg je niet meer terug en kan ik niet investeren in de economie.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Het is een vurig pleidooi van de minister. Dat kwam uit zijn tenen, volgens mij. Ik kan me hier helemaal in vinden. We staan voor grote uitdagingen, ook op mondiaal niveau. Ik vind het fijn dat deze discussie bij de Algemene Financiële Beschouwingen wordt betrokken, want het is inderdaad niet iets waar we onze ogen voor moeten sluiten. Gezien die geopolitieke en macro-economische ontwikkelingen is mijn vraag aan de minister wel hoe Nederland zich daartoe zou moeten verhouden. Hoe ziet de minister dat voor zich? De grote schulden in de eurozone, de grote schulden vanuit Amerika en overinvesteringen, hoe kijkt de minister daarnaar?

Minister **Heinen**:
Dat is een zeer goede vraag. Ik ben blij dat we ook bij dit onderwerp stilstaan, want dat doen we te weinig. Het is dus goed dat de heer Hoogeveen dit aan de orde stelt. Ik denk dat het antwoord tweeledig is. Het eerlijke verhaal is dat we een open economie zijn. We zijn de zeventiende of achttiende economie ter wereld, dus eigenlijk heel groot als klein land. Daar mogen we ongelofelijk trots op zijn. Tegelijkertijd zijn we klein op de wereldschaal. Een groot deel van de effecten die zich internationaal ontwikkelen, hebben dus gewoon effect op ons. Daar moeten we ons tegen wapenen. Dit is precies de reden waarom ik zo hamer op het belang van goede overheidsfinanciën en het hebben van buffers. Als de klap komt, kunnen we die dan opvangen? We hebben in het verleden laten zien dat we die diepe zakken dan ook gebruiken. Elke keer, bij elke crisis, of het nou de kredietcrisis was of wat daarna volgde, bijvoorbeeld een vreselijke situatie als corona, gebruiken we die diepe zakken en is Nederland het land dat de ondernemers en de mensen thuis het beste kan stutten. Dat is ook elke keer de reden dat Nederland het sterkst uit de crisis komt en dat de crisis bij andere landen veel langer doorebt, waardoor ze nu ook economisch een achterstand en hogere werkloosheidniveaus hebben. Dat is de reden waarom ik hamer op die buffers.

Daarnaast wil ik me niet afhankelijk maken van die schulden. Dit is precies de reden waarom ik geen voorstander ben van eurobonds, om die schulden te collectiviseren en die risico's naar binnen te trekken. Ik zie dat we Europees moeten investeren, maar als ik garant ga staan voor landen die de zaken niet op orde hebben, dan trek ik onverantwoorde risico's naar de Nederlandse belastingbetaler. Dat ga ik niet doen. Dat zal ik in de toekomst ook niet doen. Daar sta ik voor.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik ben blij dat de minister het naar die Europese discussie trekt, want daar ging mijn vervolgvraag over. Dan zitten we namelijk ook met de uitdagingen waar de minister het over had. U staat voor een parlement. Dat is verdeeld. Er moeten compromissen worden gesloten. Alleen, de minister staat op Europees niveau eigenlijk zelf in het parlement, namelijk tegenover landen die het niet met elkaar eens zijn. Ik denk dat de positie van Nederland zeer te verdedigen en zeer te prijzen is. Alleen, hoe ziet de minister dat voor zich? Misschien komt dat later in de bijdrage terug. Dan wacht ik op het antwoord.

Minister **Heinen**:
Ik denk dat de heer Hoogeveen het goed samenvat. Wij kijken in alle westerse democratieën tegen de verdeeldheid aan. We zien dit overal. Ik zeg dit geenszins in verwijtende zin, maar het is steeds moeilijker om compromissen te vinden. De opgaven waarvoor we staan, worden namelijk steeds groter. De keuzes die wij maken, worden steeds lastiger. Het wordt dus ook steeds moeilijker om elkaar daarin te vinden. Daarom zeg ik ook dat de generatie die op dit moment politiek actief is, staat voor een van de grootste uitdagingen waarvoor wij staan. Tegelijkertijd is het een grote eer om daarvoor te mogen staan, omdat wij straks aan de kleine Jimmy's en de kleine Heinens kunnen vertellen wat we hebben gedaan om dit bij elkaar te brengen.

In Europa leg ik mijn positie uit en geef ik aan dat ik hierbij soms streng in de wedstrijd zit. De eurobonds gaan wij niet doen. De Europese begroting is te groot. Die moet kleiner. Dat wordt ook begrepen, in tegenstelling tot wat de grote krantenkoppen soms aangeven, namelijk dat Nederland dan te frugal is, of te zuinig. Neemt u van mij aan dat elk land in Brussel aan het knokken is voor het nationale belang. Dat is ook oké. Daar is de hele Europese samenwerking op gebaseerd. In Brussel komt het samen en je hebt een verantwoordelijkheid om de nationale belangen daar te verdedigen. Tegelijkertijd hebben we een verantwoordelijkheid om compromissen te vinden. Die zoeken we in Europa, maar ik geef heel duidelijk aan waar voor Nederland rode lijnen liggen. Dat zit in die gemeenschappelijke schulden. Het zit ook in die veel te hoge begroting. We gaan dat niet doen. Dat zijn onverantwoorde risico's. Als wij in Nederland grote offers vragen, dan vraag ik die ook aan de Europese Commissie en dan moet die begroting kleiner.

De **voorzitter**:
Afrondend, meneer Hoogeveen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dan eigenlijk de laatste vraag. Die gaat dan inderdaad toch over het verdedigen van die nationale belangen. Ik heb de brief gelezen die naar het Ierse voorzitterschap is gestuurd. Ik zei het al in mijn bijdrage in de eerste termijn: full support van JA21 daarvoor. Als die rode lijnen toch worden overschreden en we er niet uit komen, dan is Nederland dus ook bereid om met de sensible six — dat is hoe we onszelf noemen, zo is mij verteld — een veto in te zetten en ervoor te zorgen dat die begroting linksom of rechtsom uiteindelijk toch kleiner, verstandiger en doelmatiger wordt?

Minister **Heinen**:
Ja. Ze vinden me in Europa net zo irritant als in Nederland.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dat is in ieder geval consequent. Dat is ook het langst vol te houden. Ik mis in het betoog van de minister nog wel de invloed van dure energie, en van de extra belastingen die we daar in Nederland ook nog over heffen ten opzichte van andere landen. Die hebben grote gevolgen voor onze

industrie, en dus ook voor ons verdienvermogen en onze inkomsten als Staat. Wil de minister daar nog iets op zeggen of gaat hij dat straks nog doen in zijn betoog?

Minister **Heinen**:
Dit is net als AI verweven met alle andere onderwerpen. Ik kan er nu ook specifiek bij stilstaan. Dat doe ik dan in de adressering van dit vraagstuk. De heer Vermeer heeft gelijk. Dit is het grote vraagstuk voor het hele Europese continent, met uitzondering van één land: Frankrijk heeft een generatie geleden vol ingezet op kernenergie en is veel beter gewapend tegen die internationale energieschokken. Maar dat is ook niet helemaal waar, want wat betreft diesel of vliegtuigkerosine is Frankrijk ook afhankelijk van andere landen. Dit is het grote vraagstuk van Europa. Kijk naar de drie grote vraagstukken: veiligheid en defensie, energie en onze economie. Die zaken zijn met elkaar verbonden. Als we geen economie hebben, dan kunnen we veiligheid niet betalen. Als we geen veiligheid hebben, dan kunnen we de economie niet garanderen. Energie is het verbindende thema hierin.

Ik pleit in Europa dan ook voor wat ik een "nucleaire renaissance" noem. Het is gekkenwerk dat wij op dit continent kerncentrales en kolencentrales aan het sluiten zijn en alles aan het afbouwen zijn, zonder dat we doorhebben dat dat gevolgen heeft voor de energierekening en de aanwezigheid van alternatieven. Ik ben gepassioneerd over het punt dat we naar een ander energiesysteem moeten. We zullen energieonafhankelijk moeten worden. Kernenergie is daar onderdeel van, maar daarvoor zullen we ook moeten inzetten op zon en wind. Wij hebben een fantastische Noordzee: daar kunnen we windenergie uit oogsten. Daar zetten we ook vol op in. Ik zal straks nader toelichten hoe we daar vol in investeren. Dat is er allemaal op gericht dat we energieonafhankelijker worden.

Waarom is dat belangrijk? We hebben nu in korte tijd twee grote energieschokken gehad. Eén was de Russische invasie in Oekraïne, waardoor de gasprijzen enorm stegen; we hebben dat allemaal gevoeld en hebben grote offers moeten brengen. We hebben dat ook gezien bij het Iranconflict en hoe dat hier neerslaat. Dat slaat niet alleen bij de keukentafels neer, maar ook in het hele bedrijfsleven en de economie. Ik zoom in het algeheel iets meer uit: de energie is duur op dit continent; dat raakt het bedrijfsleven ook. Ik was vorige week op werkbezoek in de Rotterdamse haven, bij de chemische clusters. Ik zag hoe de chemische clusters daar samenwerken. Dat is zeer indrukwekkend. De restproducten van de ene fabriek worden gebruikt als input voor de andere fabriek. Dat is een mooi circulair systeem. Maar ook zij zeggen: met deze energieprijs is het bijna niet meer te doen.

Ik kan het niet genoeg benadrukken: de enige reden waarom dit soort bedrijven nog in Nederland zijn, is omdat het duurder is om de fabrieken te sluiten. Het is duurder om de fabrieken te sluiten, en dat is de reden waarom bedrijven hier nog zijn. Als wij dit niet fixen, gaan die weg. Er wordt namelijk niet meer geïnvesteerd en we leven nog van oude infrastructuur. Dit moet anders. Daar komt mijn passie vandaan om die investeringen los te trekken en de energielasten naar beneden te brengen, want dit is onderdeel van ons vestigingsklimaat.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dat brengt mij bij mijn punt en legt een link met wat de minister net in zijn verhaal ook vertelde: we hebben buffers nodig om crisissen aan te kunnen. Maar het punt is dat zodra wij hier in de Kamer beginnen over buffers, wij altijd te horen krijgen dat die voor crisissen zijn. Als wij dan iets als een crisis willen bestempelen, dan zegt het kabinet steeds: dat is het niet. Dat was het geval bij de energierekening als gevolg van de acties tegen Iran. De minister schetste net een heel verhaal over de industrie en wat daar allemaal speelt …

De **voorzitter**:
Uw vraag?

De heer **Vermeer** (BBB):
… maar toch wordt dat niet als een crisis benoemd en worden die buffers daar niet voor ingezet, is mijn observatie. Ik wil als Kamerlid graag weten wanneer het kabinet iets wel een crisis vindt, en wat hun kader daar dan voor is. Anders moeten we namelijk stoppen met zeggen dat er buffers zijn voor een crisis.

Minister **Heinen**:
Deze begrijp ik. Tegelijkertijd probeer ik ervoor te waken dat we in het vocabulaire te vaak het woord "crisis" gebruiken, want dan is dat woord aan inflatie onderhevig en plakken we op elk probleem maar het woord "crisis" zodat er een bak geld volgt. Ik moet vanuit mijn rol als minister van Financiën daar enigszins de rem op zetten. Tegelijkertijd is het energievraagstuk natuurlijk een heel groot vraagstuk. Wij blijven als kabinet vol investeren in onze energiesystemen. Dan gaat het over wind op zee, maar ook over de SDE+-regeling. Datzelfde cluster waar ik het net over had, profiteert daarvan en kan daar gebruik van maken. We hebben in deze Miljoenennota ook extra investeringen gedaan als het gaat om CCS. Dat gaat om het mogelijk maken van CO_2-opslag, zodat industrieën ook weer kunnen investeren. We zijn bezig met maatwerkafspraken. We hebben specifiek voor de IKC en, een ouder voorbeeld, de VCR-regeling allemaal enveloppen klaargezet om dat vorm te geven. De IKC is ingeboekt op de VCR. Dat is wat ambtelijk taalgebruik, maar de heer Vermeer weet waar het over gaat. We hebben die middelen gereserveerd om specifiek deze industrieën te helpen met het oog op de hoge energielasten. Mijn collega in het kabinet is dag en nacht bezig om dit vorm te geven en aan uw Kamer te communiceren.

Verder ben ik bezig met TenneT en het beter plannen van de investeringsagenda. Ik vind dat in het verleden te makkelijk investeringen zijn afgesproken zonder de vraag te stellen waar die kosten dan heen gaan. Dat debat hebben we echt onvoldoende gevoerd met elkaar. Daar grijpen we nu dus ook op in. Ik vind ook dat uw Kamer daar beter over geïnformeerd moet worden. Bij elke investeringsbeslissing die wij doen, elke keuze die wij maken en elke windmolen die wij plaatsen, moet u weten: daar zit een bepaald investeringsbedrag achter. Die investeringen moeten opgebracht worden door de belastingbetaler; wat zijn de gevolgen daarvan? Ik ben er hard mee bezig om dat beter in kaart te brengen. Dat zal dus ook naar uw Kamer komen.

De **voorzitter**:
Afrondend. Kort en bondig.

De heer **Vermeer** (BBB):
De minister benoemt nu precies waar het probleem ligt, want de netwerkkosten gaan op dit moment gewoon naar de burger en de bedrijven. Het invoeringstarief wordt bijvoorbeeld nog weer twintig jaar uitgesteld. Mijn oproep aan dit kabinet is de volgende. Als het kabinet dit allemaal observeert en dit als analyse geeft, waarom wordt er dan niet echt wat gedaan aan die energiebelastingen voor huishoudens en bedrijven?

Minister **Heinen**:
De kosten gaan altijd naar burgers en bedrijven. Waar we 'm ook leggen, de eindgebruiker betaalt altijd de rekening. Dat is ook wat we met elkaar moeten beseffen: er is geen gratis post waar we iets kunnen parkeren. Uiteindelijk landt de rekening altijd bij de burger. Daarom vind ik het ook zo belangrijk dat we de uitgaven en de lasten in de hand houden, omdat die rekening altijd komt.

Dan specifiek over deze vraag. Ik weet dat mijn collega in het kabinet, de minister van KGG, hier heel druk mee bezig is en uw Kamer hier binnenkort over informeert. U heeft ook nog de begrotingsbehandeling. Ze heeft bijvoorbeeld specifiek voor de netwerkkosten gekeken hoe je die doorberekening via die amortisatie anders kunt vormgeven. Dat heeft ook weer allemaal haken en ogen in de Europese regelgeving. Zij is hier non-stop mee bezig. Zij zal uw Kamer hierover bij de begrotingsbehandeling informeren. Ik probeer nu wel een punt te zetten, omdat ik natuurlijk niet de energie-expert in het kabinet ben; dat is echt de collega. Ik wil mijn collega ook niet voor de voeten lopen. Dit kan ik er dus in algemene zin over zeggen. Maar ik zal dit doorgeleiden naar mijn collega, namelijk: zorg dat je bij de begrotingsbehandeling, in ieder geval voor de heer Vermeer maar eigenlijk voor heel Nederland, een goed verhaal hebt.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik vond het heel mooi dat de minister zei: we zijn in Europa met een generatie van politici die nu voor hele grote uitdagingen staan; veiligheid, groene economie en AI zullen we gezamenlijk moeten oppakken. In de zin erna zei hij: dan komen we bij de Europese begroting en knokken we allemaal voor ons nationale eigenbelang. Daar gaat het voor mij wel mis. Als we op die manier doorgaan, hebben we straks een Europese begroting die niet in staat is om op de grote uitdagingen van deze tijd door te pakken omdat iedereen in zijn eigenbelang is blijven handelen. Deelt de minister die zorg?

Minister **Heinen**:
Nee. Het is altijd een combinatie. Je zoekt het gemeenschappelijk belang en tegelijkertijd is iedereen in Brussel bezig met het nationale belang en ligt daar ook een verantwoordelijkheid. En dat is ook oké. De ene lidstaat zal meer bekijken wat het betekent voor de visserij, de andere zal meer bekijken wat het betekent voor de landbouw. Weer een andere lidstaat, zoals specifiek Nederland, bekijkt wat het ook betekent voor innovatieve investeringen. Zo proberen we allemaal de begroting zo vorm te geven dat die ook in het nationaal belang is, zonder het Europese belang uit het oog te verliezen. Ik heb wel de overtuiging dat je met elkaar tevreden kunt zijn als iedereen individueel tevreden is. Zo kom je verder. Dat is echt een overtuiging. Het is echt oké om te zeggen dat die begroting te groot is. Je bent niet anti-Europees als je zegt: sorry, het is even genoeg geweest. Ook een lidstaat als Frankrijk zegt: wij gaan dit niet doen. Ik trek hier samen met de Fransen op. De rek is uit de begroting. We zullen harde keuzes moeten maken, nationaal en Europees.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik hoop echt dat de Europese begroting gemoderniseerd en hervormd wordt. Maar als iedereen zich gaat ingraven en we helemaal niks veranderen, dan zitten we de komende zeven jaar met een soortgelijke begroting als de afgelopen zeven jaar. Dan gaan we de uitdagingen van Europa echt niet op een goede manier aanpakken. De minister gaf net zelf aan: de nationale begrotingen zitten vol; het lukt mensen niet om te hervormen. Dan kunnen we juist de Europese begroting gebruiken om ervoor te zorgen dat we wél gezamenlijke investeringen kunnen doen. Ik wil hem nogmaals vragen: laten we alsjeblieft niet allemaal vasthouden aan onze nationale belangen als we daar aan het einde niks mee opschieten.

Minister **Heinen**:
Maar de Europese begroting wordt betaald door de nationale lidstaten, dus er ligt daar geen gratis geld. Een groeiende Europese begroting betekent een groeiende nationale afdracht en aanvullende nationale hervormingen of bezuinigingen. We staan al aan de lat. Ik geloof in modernisering, maar er zijn ook heel veel potjes waarbij het minder kan. Denk aan de cohesiefondsen en de bureaucratie. Daar moet eerst op geleverd worden voordat we überhaupt een gesprek hebben over de omvang van de begroting. Elk voorstel dat we zien, verwijs ik terug naar de kattenbak. Ik heb geleerd dat dat internationaal geen bekende term is. Dat is iets nationaals. Ik zei: je kunt het als cat litter gebruiken. Toen zaten ze me aan te kijken in de zin van: waar heb je het over? Toen zei ik: het kan door de shredder. Het antwoord is nee.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dassen** (Volt):
De minister zegt: je moet eerst over hervormingen praten en dan pas over de grootte van de begroting. Maar volgens mij doet dit kabinet precies het tegenovergestelde, namelijk zeggen "er mag geen vergroting komen" ...

Minister **Heinen**:
Nog niet.

De heer **Dassen** (Volt):
... terwijl dat volgens mij niet het doel zou moeten zijn. Als je niet alleen de afdracht wilt vergroten, kun je ook kijken naar eurobonds. Dat is ook een commitment aan gezamenlijke investeringen, veiligheid en het op orde krijgen van een groene economie. Je kunt er ook voor zorgen dat de eigen middelen van de Europese Unie vergroot worden op

een manier waarop landen er geen last van hebben. Dat kun je doen door bijvoorbeeld een digitaks neer te zetten. Dan dragen de grote Amerikaanse techbedrijven, die nu helemaal geen belasting betalen, ook nog wat bij en kunnen we daar misschien wat investeringen mee doen. Is de minister bereid om daarnaar te kijken?

Minister **Heinen**:
Ik haal de woorden van mijn zoontje aan. Het antwoord daarop is "nee".

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ik heb een vraag over de hoge energierekening voor huishoudens. Ik vind het zorgelijk dat de minister zegt: dat ga ik niet apart behandelen, want dat is een soort rode draad door mijn verhaal. Dat heeft echt onze prioriteit nodig. Ik vind het al helemaal zorgelijk dat ik de minister hoor over kernenergie. Ik merk dat er bij de VVD altijd heel veel emotie zit rondom kernenergie. Er is jarenlang gevochten om van het Klimaatfonds lekker 14 miljard af te snoepen voor kernenergie. Ik hoor de minister er ook met veel emotie over praten, maar als we naar de feiten kijken, dan is het geen oplossing voor de hoge energierekening. Je moet een kerncentrale het hele jaar aan laten staan, met hele dure contracten. Dat staat nog los van de enorme investeringen die nodig zijn, met heel veel risico's voor de belastingbetaler. Dus nee, het is geen oplossing voor de hoge energierekening. Wat wel een oplossing is, is heel snel onafhankelijk worden en volop inzetten op schone energie van eigen bodem: wind, zon, opslag en groene waterstof als backbone. We moeten er daarnaast voor zorgen dat we energie gaan besparen. Mijn vraag is: wil de minister nu eindelijk daarop inzetten?

De **voorzitter**:
De minister staat hier namens de Kroon.

Minister **Heinen**:
Zo is het. Ik erken wel dat VVD'ers gaan stralen van kernenergie. Er wordt ook ingezet op kernenergie vanwege de stabiliteit van het netwerksysteem en vanwege de onafhankelijkheid van onze energievoorziening. Het is dus belangrijk, maar laten we het kernenergiedebat houden met de minister van KGG. Dit kabinet zet daar ook op in. Wij vinden dit belangrijk, in het licht van het reduceren van fossiele brandstoffen en de internationale afhankelijkheid, en de schokken die dat met zich meebrengt.

De **voorzitter**:
Mevrouw Teunissen, korter en bondiger dan zojuist.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Jazeker, voorzitter. Het gaat mij niet om kernenergie. Het gaat mij erom dat de energierekening voor mensen nu torenhoog is. Mijn vraag aan de minister is: word zo snel mogelijk onafhankelijk om ervoor te zorgen dat het door fossiel niet steeds duurder wordt. Het kabinet komt met een plan om een bijmengverplichting voor groen gas in te voeren. We gaan volgende week stemmen over die wet. Dat maakt de energierekening nog duurder. Wil de minister het op z'n minst niet erger maken en die wet opnieuw bespreken in de ministerraad en van tafel gooien?

Minister **Heinen**:
Dan ga ik buiten mijn portfolio. Ik geleid dit door naar de minister van KGG. Wij schaken op verschillende borden om de energieonafhankelijkheid vorm te geven. Ik denk dat we in herhaling vallen als we elkaar blijven overtuigen van de zin of onzin van bepaalde maatregelen. Laat dat een debat zijn dat u voert met de minister van KGG bij de begrotingsbehandeling.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Sorry, maar dit vind ik echt veel te makkelijk. We hebben het vandaag over de financiën en over de hoge kosten van huishoudens voor hun energie. Er komt een wet aan waar we volgende week over gaan stemmen. Heel veel energiebedrijven waarschuwen en zeggen: doe dit niet, want de energierekening wordt nog veel hoger. Mijn vraag aan de minister is dus: maak nou de keuze om de wet níét in te voeren. Dat zorgt er in ieder geval voor dat het niet erger wordt voor de mensen thuis.

Minister **Heinen**:
Ik hoor mevrouw Teunissen goed. Gelet op de voorgeschiedenis van de hele wet zeg ik tegelijkertijd: de parlementaire behandeling heb ik niet kunnen doen; dat is echt de collega in het kabinet geweest. Dus ik probeer ook enigszins terughoudend te zijn als het erom gaat me te mengen in dat hele wetstraject, omdat ik daar niet bij betrokken ben geweest. Ik weet niet wat er is uitgewisseld van de kant van de Kamer en het kabinet om tot dit wetsvoorstel te komen, maar ik hoor dat u het daarmee oneens bent, en daar zullen we ons toe moeten verhouden.

De **voorzitter**:
U vervolgt de beantwoording.

Minister **Heinen**:
Mevrouw Van Eijk had een vraag over de naleving van de Europese begrotingsregels en hoe we de handhaving daarvan kunnen versterken. We hebben het Stabiliteits- en Groeipact. In het vorige kabinet … In het voorvorige kabinet — de omloopsnelheid is hoog — in Rutte IV, is dat herzien. In het voorjaar zal de Commissie er voor het eerst op getest worden in hoeverre zij dat ook naleven. Tot nu toe zijn de signalen in die zin hoopvol dat de Commissie er heel strak in zit. Ik heb ook gezegd: dit wordt de grote test; als u nu niet handhaaft, dan zijn de begrotingsregels helemaal niks meer waard. De beste handhaving van de Europese begrotingsregels en de staatsfinanciën loopt ook via de financiële markten. Je ziet nu dus ook dat als je er een potje van maakt, de rentes oplopen en de financiële markten meedogenloos zijn. Dat laat ik hier in Nederland niet gebeuren.

Voorzitter. Dan de overheidsfinanciën en de besluitvorming. Mevrouw Van Dijk vraagt om voortaan in de Miljoenennota

en de Voorjaarsnota de verschillen met het CPB weer te geven. Ik kan toezeggen dat we voortaan bij de Voorjaarsnota en de Miljoenennota de belangrijke verschillen met het CPB voor het saldo weergeven en duiden. Op dit moment wordt een dergelijke verschillenanalyse al opgenomen in de Europese begrotingshoofdstukken. Dat zijn dat annual progress report en het draft budgetary plan, zoals we dat naar de Europese Commissie sturen. Mevrouw Van Dijk heeft gelijk: dat zou je dan ook bij de Voorjaarsnota en de Miljoenennota moeten opnemen. Ik doe dat graag, omdat die verschillen te groot zijn, wat ook tot veel vragen leidt, met name over hoe het zit met de onderuitputting. Dat geeft ons ook de gelegenheid om toe te lichten waar die verschillen in zitten. Die verschillen in het saldo zitten echt in de verwachte onderuitputting die het CPB raamt. Dat is de reden waarom wij, anticiperend daarop, ook een taakstellende onderuitputting hebben ingeboekt om te voorkomen dat meevallers weer worden uitgegeven, want als het CPB die meevallers ziet dan wil ik, in het licht van de staatsfinanciën, die ook hebben.

De heer Flach had een vraag over de stapeling van de sociale zekerheid. Meer specifiek vraagt hij hoe de uitkomsten van het stapelingsrapport worden gebruikt voor de aanpassing van de regelingen en of er ook een verdiepingsslag zal worden gemaakt. Het kabinet heeft op 15 september de uitkomsten van het stapelingsonderzoek met de Kamer gedeeld. Mede daarom is toen bij het pakket dat we hadden vormgegeven, besloten om het maximumdagloon te schrappen en de bezuiniging binnen de sociale zekerheid in de begroting van het ministerie van Sociale Zaken uit te stellen, om ruimte te geven aan de polder.

Naar aanleiding van de gesprekken en de Algemene Politieke Beschouwingen was het voortschrijdende inzicht om de totale bezuinigingen te parkeren op de aanvullende post bij Financiën, om ook de werkgevers en werknemers in de positie te brengen om tot dat sociaal akkoord te komen. Zij beseffen dat nu heel het land naar hen kijkt. Zij hebben het volgende aangegeven. "Wij gaan een aantal grote hervormingen doen. Dat zit op de WIA, op de WW en op de doorbetaling bij ziekte. Wij zijn ervan overtuigd dat we zelfs een grotere besparing kunnen binnenhalen dan u had voorgenomen, maar laten we het gesprek wel voeren langs een neutrale lijn, zodat wij niet tegen een bedrag op moeten onderhandelen." Daarvan hebben wij gezegd: "Dat is goed; ga dan ook aan tafel, maar de lat ligt hoog. U zult wel moeten leveren." Daarin nemen we mee hoe vervolgens in het licht van ik meen de motie-Stoffer de effecten in het kader van de stapeling zijn.

Voorzitter. De heer Hoogeveen en de heer Flach vroegen hoe het dan zit met de dekking van die bezuiniging, die ook van de begroting is afgehaald. Ik snap deze vraag, want geld is niet gratis. Het is dus makkelijk gezegd: haal een bezuiniging, die aan het eind van de kabinetsperiode oploopt tot 2,5 miljard, maar even weg en laat ons even rustig praten. Was het maar zo simpel. Dat bezuinigingsbedrag moet dus ergens geboekt worden, want anders slaan we een gat in de begroting, laten we het allemaal lopen en dan is de discussie: doe dat dan maar bij alles. Dat kunnen we in het licht van de stabiliteit van de staatsfinanciën natuurlijk niet laten gebeuren. Wij hebben dit dus op de aanvullende post bij Financiën op de prijsbijstelling geboekt. Dat zit in de tranches in latere jaren en die worden ook pas berekend in het voorjaar. Het is dus een technische boeking, zodat de boeken in ieder geval sluiten. In het voorjaar wordt er altijd besloten in het gehele uitgavenbeeld. Dan weten we ook waar de polder mee is gekomen. Nogmaals, de polder zegt: in de hervormingen die wij doen, kunnen wij waarschijnlijk meer ophalen dan u had voorgenomen en we kunnen u helpen om een aantal doorbraken in het sociale domein te bereiken. Dan is deze hele discussie een non-discussie, want dan levert het zelfs meer op en hebben we een andere discussie: wat gaan we met de meeropbrengsten doen? Het hele land kijkt nu naar de werkgevers en werknemers. Zij hebben de belofte gedaan en ik ga er ook van uit dat ze die nakomen.

De heer **Flach** (SGP):
Dit is een beetje een technische discussie, maar het is goed om die goed te begrijpen. Feitelijk staat het op die aanvullende post pas vanaf 2029 geboekt. Kan de minister hierbij dan gewoon uitleggen dat dit inderdaad niet van toepassing is totdat er in het voorjaar besloten is om het daadwerkelijk van toepassing te laten zijn? Met andere woorden, op departementen hoeft er nog geen rekening te worden gehouden met die kaasschaaf die langskomt.

Minister **Heinen**:
Dat klopt, want de latere tranches zouden pas in het voorjaar uitgekeerd worden. Dan hebben we ook de berekeningen, de macro-economische indicatoren van het Centraal Planbureau. Ik wil het niet ingewikkeld maken, maar alle begrotingen zijn geprogrammeerd met loon-prijscodes. Aan elke code hangt een ander inflatiecijfer. We gebruiken het Centraal Planbureau om dat uit te rekenen. Dan weten we ook precies wat de effecten zijn voor de verschillende begrotingen. Het is wel ingeboekt. Dat is ook het eerlijke verhaal: ik laat geen gaten in de begroting staan. Daarvan is Defensie uitgezonderd, omdat we aan de 3,5% zijn gecommitteerd in het licht van de verslechterende internationale veiligheid. Ook onze nationale veiligheid hebben we daarvan uitgezonderd, evenals het Mobiliteitsfonds, het Deltafonds en de staat van onze infrastructuur, ook in het licht van een motie die de heer Flach met de heer Grinwis heeft ingediend. Die terreinen zijn dus uitgezonderd. Als je de grondslag versmalt, betekent dat wel dat de opgave bij andere begrotingen groter wordt. Tegelijkertijd is die discussie pas relevant in het voorjaar, wanneer we over die uitgaven besluiten en we ook weten wat de polder heeft opgeleverd.

De heer **Flach** (SGP):
Ik begrijp dat. Ik vind het belangrijk om vast te stellen dat departementen en ook daarachter liggende zbo's en bijvoorbeeld gemeentes niet nu al rekening hoeven te houden met die lagere prijsbijstelling. Als we dan toch in metaforen spreken, denk ik dat we kunnen vaststellen dat dit in de begroting een granaat is waar de pin nog in zit.

Minister **Heinen**:
De metafoor laat ik aan de heer Flach. We proberen gewoon netjes een sluitende begroting op te leveren en geen gaten te slaan. Ik zou het iets anders vormgeven. We moeten met elkaar ook beseffen dat we voor grote opgaven staan en dat er hervormd zal moeten worden. Dat betekent ook dat als de polder niet levert, we met een opgave zitten die wel gedekt zal moeten worden. Dat moet bij de uitgaven gevonden worden, want daar is het weggehaald. We heb-

ben in het regeerakkoord met elkaar het belang van investeringen vastgelegd en afgesproken dat de consumptieve uitgaven worden verlaagd. Langs die pilaren blijf ik de begroting wel benaderen. Dat betekent dat als de polder niet levert, we de oplossing ook in dat domein moeten zoeken. Tegelijkertijd wil ik dat debat nu niet voeren, want we moeten eerst de polder aan zet hebben. Ik wil voorkomen dat iedereen het gevoel heeft in die zin te worden opgejaagd. Ze moeten deze hervorming in rust kunnen vormgeven, maar het moet wel plaatsvinden. Dit is zoeken naar die balans tussen enerzijds de urgentie dat we zullen moeten hervormen en dat daar een bedrag uit zal moeten komen en anderzijds het feit dat, als de reden waarom zij niet aan tafel komen is dat zij het gevoel hebben dat zij tegen een bedrag op onderhandelen, ik mij daarom maximaal ga stretchen om partijen aan tafel te krijgen in het belang van die hervormingen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik vind dat er toch ook een risico zit aan uitbesteding hiervan aan de sociale partners. De minister zei het net zelf ook al: compromissen sluiten is lastig en er is geen enkele garantie dat de sociale partners nu met een deal komen. En als ze al met een deal komen, is dat misschien een heel slap aftreksel van wat het kabinet eigenlijk voor ogen had. Dan staan we dus écht voor een uitdaging en dan ontstaat er écht een gat. Hoe reflecteert de minister daarop?

Minister **Heinen**:
Ik begrijp dat de heer Hoogeveen dat zegt. Tegelijkertijd zeggen zowel de werkgevers als de werknemers: geef ons nou die kans, want wij denken dat het wél kan. Ik kan mij herinneren dat de heer Brekelmans bij de Politieke Beschouwingen ook aan de fractievoorzitter van JA21 heeft gevraagd hoe hij de polder eigenlijk ziet en of hij ook vindt dat als de werkgevers in positie moeten worden gebracht om dit op te lossen als zij zeggen: zet ons nou aan tafel; zorg dat dat lukt, want wij zien ook zaken zoals loondoorbetaling bij ziekte en wij willen dat regelen, omdat loondoorbetaling bij ziekte zo ontzettend zwaar weegt voor al die ondernemers en mkb'ers in Nederland die geen personeel meer kunnen aannemen omdat de risico's gewoon te groot worden. Laat ik daar in budgettaire zin nou niet te veel over zeggen, omdat ik wil dat er hervormd wordt en dat zij aan tafel komen, maar het zal niet gratis zijn. Inderdaad — het is goed dat de heer Hoogeveen hiernaar vraagt — is het niet zo dat als de polder met minder komt, de opgave dan kleiner wordt. Die blijft staan. Dan zal er ergens aanvullend omgebogen moeten worden. In die zin is loon- en prijsbijstelling niet uitgekeerd. Dat geeft dus voor een minister van Financiën comfort in budgettaire zin, omdat hij weet: ik hoef dat niet uit te keren, ik doe dat gewoon niet en dan is het budgettair gedekt. Tegelijkertijd heb ik ook een verantwoordelijkheid tegenover het kabinet en het land, namelijk om hervormingen zo vorm te geven dat iedereen ze ook kan dragen. Daar probeer ik nu een middenweg in te vinden, dus door enerzijds streng te zijn — "de begroting moet netjes zijn en u zult moeten hervormen" — en anderzijds de flexibiliteit van mijn karakter op te zoeken en ook partijen aan tafel te krijgen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Helder. Dan heb ik nog één vervolgvraag: wat is dan het precieze fallbackscenario? Er wordt nu naar gekeken om de kaasschaaf eroverheen te laten gaan als er geen akkoord is, maar ik hoor het kabinet ook zeggen dat er wel hervormd moet worden, ook als we het hebben over de langetermijnhoudbaarheid van onze staatsschuld en de tekorten. Ik ben dus toch nog wel op zoek naar waar het kabinet op terugvalt. Gaat het én die kaasschaaf toepassen én dan zelf weer verder met hervormingen? Of loop ik nou te veel op de zaken vooruit?

Minister **Heinen**:
Ik probeer hier een balans te zoeken en anderzijds recht te doen aan de vraag van de heer Hoogeveen. Rekeningen gaan niet weg door te doen alsof ze er niet zijn; dat is inmiddels een gevleugelde uitdrukking. Er zal linksom of rechtsom hervormd moeten worden. Dat zien ook de vertegenwoordigers van de werknemers en de werkgevers. Zij voelen deze opgave ook. Ik wil hen echt in positie brengen en ze niet het gevoel geven dat er een zwaard boven ze hangt. Tegelijkertijd wil ik ook eerlijk zijn: er zal hervormd moeten worden. In de ultieme vorm kan je als minister van Financiën altijd terugvallen op zo'n kaasschaaf. Tegelijkertijd wil je dat voorkomen, omdat dat betekent dat je geen keuzes hebt gemaakt. En ik vind dat wij in dit land keuzes moeten maken, ook in het parlement. Ik zal mij er dus altijd voor inzetten dat, ook als het polderen onvoldoende oplevert, het alternatief is dat we alsnog gaan hervormen. Ik denk namelijk dat we alle twee het belang zien van het ombuigen van de toenemende uitgaven aan sociale zekerheid en zorg — zorg zit hier overigens buiten — in het licht van de vergrijzing, het afnemende arbeidsaanbod en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Tot slot. Ik vind het belangrijk dat de minister dat zegt, want ik vind het ook belangrijk dat wij ons als parlement en als politiek wel realiseren dat wij het mandaat hebben …

Minister **Heinen**:
Zo is het.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
… en niet de sociale partners. Het is dus goed dat zij nu gaan onderhandelen voor breed draagvlak, maar ik vind het wel belangrijk dat wij als parlement, als Tweede Kamer, zeggen: wij zijn soeverein, wij kiezen uiteindelijk voor de richting en wij zijn uiteindelijk degenen die onze klap erop geven.

Minister **Heinen**:
Daar ben ik het zeer mee eens. Zij proberen dus een compromis bij elkaar te vinden, maar dat moet voorgelegd worden aan het parlement. Alles moet uitgewerkt worden in wet- en regelgeving. Het eerste woord en het laatste woord zijn in dit parlement. Hier ligt het budgetrecht en dat zal ik tot de laatste snik verdedigen. Ik ben zelf Kamerlid geweest. Het hoogste orgaan is de Tweede Kamer. Wij leggen hier verantwoording aan ú af, voorzitter, en de Kamer beslist, en niet uiteindelijk andere organisaties.

De **voorzitter**:
Dat horen we hier graag. U vervolgt.

Minister **Heinen**:
En dat is ook in het belang van de democratie.

Mevrouw Van Eijk vroeg hoe het arbeidspotentieel in Nederland beter kan worden benut; dat is eigenlijk een achterliggende vraag in dit bredere thema. Het kabinet vindt het belangrijk dat wie kan werken ook daadwerkelijk aan de slag kan. Hervormingen in onder meer de sociale zekerheid, waaronder de WW en de WIA, zijn ook nodig om mensen aan het werk te krijgen. De instroom in de regelingen is op dit moment te hoog. Ik heb eerder in een interview ook gezegd dat er evenveel vacatures als werklozen zijn; dat is ongeveer aan elkaar gelijk. Ik snap dat daar ook een mismatch in zit, dus er is een rol voor werk-naar-werkbegeleiding en educatie, dus omscholing. Het zit er allemaal bij, maar het moet wel gebeuren. We moeten er dus alles aan doen. De default is uiteindelijk, zou ik zeggen: werken. Voor wie niet kan werken of heel hard heeft gewerkt, moet een goed sociaal vangnet zijn, maar de default is dat we allemaal aan de slag moeten voor dit mooie land.

Ik heb ook de vragen over de prijsbijstelling van de heer Grinwis alreeds beantwoord.

De heer Oosterhuis had een vraag over de baten-lastensystematiek; dan maken we even een bruggetje naar de begrotingssystematiek. Hij vroeg naar mijn overweging om bij een integrale invoering van een baten-lastenstelsel … Hij vroeg wat ik daar überhaupt van vond en, in zijn woorden, welke stappen in de goede richting we kunnen zetten. Zoals de heer Oosterhuis zelf ook heeft opgemerkt, creëert een baten-lastenstelsel op zichzelf geen uitgaveruimte. Ik heb ook vaak gezegd: verschuil je niet te veel achter begrotingsregels, want er is ook visie en moed nodig. Er is weleens gewezen op de infrastructuuruitgaven, van: je kan je afschrijving beter in de boeken zetten. Ja, je kan ook gewoon onderhoudsbudget in de boeken zetten. Ik heb dus geen baten-lastenstelsel nodig om moedige keuzes te maken. Laten we ons daar dus niet achter verschuilen.

Ik ben het wel eens met het streven om waar mogelijk beter inzicht te bieden in te maken keuzes. De invoering van het baten-lastenstelsel in de hele rijksbegroting is echter wel een hele omvangrijke operatie. Ik ben daar natuurlijk ook terughoudend in. Ik zou vooral willen kijken waar dan de meerwaarde zit. Het is minder zinvol bij begrotingen zoals Sociale Zaken en Werkgelegenheid, waarbij het vooral lopende uitgaven betreft. Bij EZK lopen grote investeringen in het energienet bijvoorbeeld al via de balans van TenneT. Dat heeft dus niet te maken met kasverplichtingen. Bij Financiën lopen de investeringsinstellingen, dus de investeringen in de scale-ups, weer via de balans van de nationale investeringsinstelling. Dat is ook geen kasverplichtingenstelsel. IenW is, denk ik, een begroting waarbij het misschien een meerwaarde kan bieden, en meer informatiewaarde. Maar zoals begin 2025 al is toegelicht in het rapport Bezit beter in beeld, heeft een verdere uitbreiding van het baten-lastenstelsel bij Rijkswaterstaat echt alleen zin als het assetmanagement en de interne informatievoorziening bij Rijkswaterstaat verbeterd zijn. Die zijn op dit moment gewoon onvoldoende op orde. Daar is de afgelopen jaren ook op ingezet, onder andere via het Ontwikkelplan Assetmanagement IenW, maar of dit voldoende is gevorderd moet nog nader worden onderzocht. De minister van Infrastructuur zal hier bij de begrotingsbehandeling nader op ingaan. Ook andere uitvoerings- en implementatievragen zal ik bij hem neerleggen. Dat ten aanzien van het baten-lastenstelsel.

Ik wijs er wel op dat het kasverplichtingenstelsel de Kamer meer in positie brengt in het belangrijke budgetrecht, dat ik zonet omschreef. We hebben het hier vaak over de kasuitgaven, maar veel belangrijker is het accorderen van de verplichtinguitgaven dat u doet. Dat instrument verliest u bij een baten-lastenstelsel. Bij een kasverplichtingenstelsel accordeert u ook de verplichtingen en voorkomt u dat er over een graf heen wordt geregeerd en dat er meer verplichtingen worden aangegaan dan dat er middelen in de kas zitten. Daar zit uw budgetrecht. Dus kijk bij elke begrotingsbehandeling — zegt het voort aan uw collega's in de fracties — niet alleen naar de kasuitgaven, maar kijk ook naar de verplichtingsruimte. Dat is veel belangrijker als het gaat om begrotingsbeheer en het budgetrecht van de Kamer. Daarom ben ik als oud-Kamerlid, al ben ik niet zo heel oud trouwens, zelf ook zeer gepassioneerd over dat kasverplichtingenstelsel.

Voorzitter. Dan de nationale investeringsinstelling. Mevrouw Van Dijk — terwijl ik haar naam noem, krijgt ze een niesbui, maar dat neem ik niet persoonlijk — vraagt hoe ik kijk naar de garanties oplopend tot 100% voor de nationale investeringsinstelling en of ik een mogelijk ingroeipad zie. Dat is een terechte vraag. Ik heb hier met de financiële sector veel over gesproken. We hebben afgelopen vrijdag een intentieverklaring kunnen tekenen met de financiële sector, die helemaal aan boord is om die belangrijke investeringsinstelling mede te financieren. Het bedrijfsleven en de financiële sector juichen dit ook toe. Die vinden ook dat we moeten investeren in Nederland in het belang van onze economische groei.

Mocht de NII extra investeringsruimte nodig hebben, dan zal ik op dat moment bepalen of een 100%-garantie de meest doelmatige optie is of dat een kapitaalstorting vanuit de Staat doelmatiger is. In die zin maakt dat niet zo veel uit: of ik geef een 100%-garantie en doe daarmee een kapitaalstorting of ik doe het vanuit de staatsschuld en dan zit daar automatisch al die 100% staatsschuld op. Ik vind het belangrijk dat de financiële sector mede participeert in die investeringsinstelling.

Deze keuze hangt ook af van de classificatie van de nationale investeringsinstelling door het Centraal Bureau voor de Statistiek. Als de NII binnen de sector overheid zit, dan is een directe kapitaalstorting meer voor de hand liggend, omdat de schuld van de NII dan zou worden opgeteld bij de staatsschuld. Als de NII buiten de overheid wordt geclassificeerd — dat gesprek loopt nog — dan moeten de voordelen van vreemd vermogen, zoals de mobilisatie van vreemd kapitaal, zonder verhoging van de EMU-schuld worden afgewogen tegen de nadelen zoals mogelijk extra kosten voor de uitgave van leningen. Nou, in dat vraagstuk bevinden we ons nog niet.

We zijn nu bezig met het oprichten van de NII. Ik zorg dat er kernkapitaal is. Dat is die 3,3 miljard. We gebruiken daarvoor de opbrengsten van de verkoop van TenneT Duitsland. Dat is de start, samen met het kernkapitaal dat

al in Invest-NL en in Invest International zat. Daarin zat om en nabij hetzelfde bedrag. Dan heb je dus een kernkapitaal van zo'n 6,6 miljard. De financiële sector geeft aan dat ze dat met een factor 3,5 kunnen cofinancieren. Zo zou die 6,6 uiteindelijk tot een investeringscapaciteit van zo'n 30 miljard kunnen lopen.

Het belangrijkste is dat we dit gaan doen en dit gaan opzetten. Ik ben in goed gesprek hierover met de financiële sector. Er zit helemaal geen taboe op. Het gaat vooral om de vraag wat eigenlijk de beste vormgeving is van de NII als we meer informatie hebben over de classificatie.

Mevrouw Van Eijk had een vraag over de hefbomen. Die heb ik zojuist al beantwoord. Ik zet even een punt, voorzitter.

De **voorzitter**:
Ja, voor een interruptie van mevrouw Inge van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik snap in welke fase we zitten, ik snap ook dat het in beweging is en ik weet ook dat de gesprekken goed zijn. Maar ik zou het wel goed vinden als wij daar goed in meegenomen worden. Als wij een nog steviger hefboom met elkaar zouden kunnen realiseren door wel na te denken over de vraag of we iets moeten met die obligatie-uitgifte et cetera, dan vind ik het ook wel mooi om die beslissing hier met elkaar nadrukkelijk te bespreken.

Minister **Heinen**:
Dan zou ik toejuichen dat ik, als we nog een debat voeren over de NII, dat samen met de minister van Economische Zaken doe. Dan kunnen we zowel de investeringskant als de financieringskant doen. Dan kunnen we samen dat debat verder voeren. Dit is een terecht punt inderdaad.

Mevrouw Van Eijk had in het licht van het belang van investeringen een vraag over de kopgroep, de E6 waaraan ik al eerder refereerde. Mevrouw Van Eijk vroeg meer specifiek hoe we voorkomen dat kopgroepen op de spaar- en investeringsunie leiden tot nieuwe fragmentatie. Dat is diezelfde balans zoeken. Tegelijkertijd ben ik daar niet zo bevreesd voor. Wij zeggen elke keer dat we niet besluiten in de kopgroep. We zorgen ervoor dat er een compromis gevonden wordt. Dat leggen we voor. Uiteindelijk besluiten we met alle lidstaten. Maar iedereen kijkt wel naar deze kopgroep, ook lidstaten die wat meer als een emmertje achter het bootje hangen. Zij snappen echt wel dat het moet en vinden dat het zou helpen als wij als kopgroep een compromis kunnen vinden. Uiteindelijk wordt er met meerderheidsbesluitvorming over besloten en dan kunnen zij daarin mee. Dit vindt dus in goede afstemming plaats. We hebben ook de landen onderverdeeld. Soms loopt dat langs Europese politieke familiegroepen, soms meer langs geografische verhoudingen. Zo proberen we ook andere lidstaten mee te nemen in die kopgroep. Ik heb bijvoorbeeld continu overleg in Benelux-verband en ik probeer ook met de Ieren op te trekken in het licht van hun voorzitterschap, om hen op de hoogte te houden van de stappen die ik zet en dat ook weer terug te leggen bij het voorzitterschap. Zo werkt deze generatie aan het verder brengen van Europa.

Voorzitter. Mevrouw Van Eijk had een achterliggende vraag bij dit bredere thema. Zij vroeg welke stappen gezet kunnen worden om het faillissementsrecht te verbeteren. In Europees verband zijn de afgelopen jaren grote stappen gezet om het faillissementsrecht te harmoniseren. Een kleine anekdote: als je het over het faillissementsrecht hebt, komt er uit elke hoek een jurist rennen die zegt "ons stelsel is het beste". Het is volgens mij ook het meest historische instrument in wetsteksten. De ministers van Financiën kijken elkaar soms aan van: zullen wij het proberen op te lossen? Maar we hebben allemaal collega's in kabinetten die zeggen: nee, ons stelsel is het beste. Maar er zijn grote stappen gezet. Het kabinet is van plan om samen met gelijkgestemde landen op korte termijn verdere stappen te zetten om het faillissementsrecht verder te harmoniseren. Dat is ook afgesproken in het coalitieakkoord. Uiteraard ben ik het met mevrouw Van Eijk eens dat we op nationaal niveau actie moeten blijven ondernemen om het insolventierecht actueel en efficiënt te houden. Maar de staatssecretaris van JenV is primair verantwoordelijk voor het Nederlandse insolventierecht. Ik denk dat mevrouw Van Eijk deze vraag stelde in het licht van de kapitaalmarktunie. Faillissementswetgeving is daar inderdaad ook een belangrijk onderdeel van.

Dan ga ik naar de afronding van dit onderwerp. Daarna ga ik naar de inkomsten; dat is, denk ik, de hoofdmoot van dit debat. Ik rond dit onderwerp nog af met het MFK, het Meerjarig Financieel Kader.

De heer Hoogeveen vroeg of ik kan toelichten waarom we bij voorbaat al akkoord zijn gegaan met een verhoging van de Europese begroting. Daar kan ik kort over zijn: dat zijn wij niet; we zijn daar helemaal niet akkoord mee. Ik heb net in strenge woorden gezegd wat ik daarvan vind.

Daarmee heb ik ook gelijk de vraag van de heer Dassen beantwoord, die bij de interruptiemicrofoon mij uitlokte om zijn vraag eerder te beantwoorden dan ik in mijn set voornemens was.

Tot slot had mevrouw Van Dijk een vraag over het begrotingsproces. Zij vroeg wat we bijvoorbeeld kunnen leren van het begrotingsproces in Denemarken. De precieze vormgeving daarvan is mij niet helemaal bekend. Ik spreek mijn Deense collega's veel. Ik heb het een klein halfjaar geleden ook met ze gehad over het feit dat wij een minderheidskabinet vormgeven. De eerste vraag die zij stelden, was: heeft u ook een Eerste Kamer, een senaat? Toen zei ik: ja, die hebben wij. Toen zeiden ze: dan maakt u uw eigen opgave wel groot. In Denemarken is er namelijk geen Eerste Kamer. Als een minderheidskabinet wordt gevormd, is er vooraf al meer duidelijkheid over waar de steun van de oppositiepartijen moet worden gevonden. Daar is vooraf ook meer samenwerking tussen politieke partijen in het parlement.

Een minderheidskabinet staat of valt bij de wil in een parlement om samen te werken. Dat geeft ons een hele grote opgave. In die zin had de heer Bontenbal ook gelijk: dit dwingt ons ook tot een andere manier van politiek bedrijven met elkaar, waarbij het kabinet een veel meer open houding moet aannemen. Begrotingen zullen vaker aangepast moeten worden. Wij zullen veel beter moeten luisteren. Ik zie ook dat de coalitiepartijen, mevrouw Van Dijk, mevrouw Van Eijk en de collega van D66, dit ook doen, met een open houding naar de verschillende partijen in dit parlement, om

die samenwerking te zoeken. We hopen natuurlijk dat wij daar ook in slagen aan de zijde van het kabinet. Dit debat zal daar een belangrijk onderdeel van zijn.

Voorzitter. Dit zou ik als een bruggetje willen gebruiken naar het onderwerp inkomsten. In dit blokje zal ik ook kort stilstaan bij box 3 en de koopkracht.

De **voorzitter**:
Ik zie dat er nog twee interrupties zijn. Ik stel voor om daarna een hele korte sanitaire schorsing te houden. Daarna gaat de minister verder met het volgende onderwerp.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik gaf in mijn inbreng ook aan dat Nederland geen Denemarken is. Dat begrijpen we echt heel goed. Laten we er gewoon eens goed naar kijken. We gaan daar ook op werkbezoek om te kijken of we er iets van kunnen leren. Wellicht zitten er toch een aantal slimmigheidjes in waarvan we denken: laten we gewoon proberen om die op de een of andere manier in onze systematiek of in het proces dat we met elkaar hebben te bouwen. Ik zou het dus niet meteen weg willen gooien als: ja, maar zij zijn heel anders. Ik zou vooral willen kijken naar wat we er wel van kunnen leren. Ik zou de minister dus willen vragen of er vanuit de financiële bril toch een keer naar gekeken zou kunnen worden en of hij ons hierover een brief zou kunnen sturen.

Minister **Heinen**:
Daar ben ik uiteraard toe bereid, maar mag ik dan vragen wat de financiële bril is als het gaat over de politieke samenwerking in Denemarken? Zou u dat kunnen toelichten? Dan kan ik dat betrekken bij mijn antwoord.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Of zij met betrekking tot de financiën andere afspraken hebben.

Minister **Heinen**:
Oké, helder. Naar mijn weten worden daar vooraf inderdaad meer begrotingsafspraken gemaakt. Ik denk dat mevrouw Van Dijk daar ook naar verwijst. Daar zal ik op terugkomen.

De **voorzitter**:
Ik zie de heer Ergin en de heer Stultiens staan. De heer Stultiens was eerder.

De heer **Stultiens** (PRO):
Wij hebben als PRO en Volt aangegeven dat we graag een totaalakkoord willen sluiten, over alle begrotingen. Komende week begint het seizoen voor alle begrotingen. Hoe staat de minister van Financiën tegenover dit aanbod? Of wil hij liever per week gaan kijken? Dat lijkt mij namelijk een hele onrustige en kwetsbare route voor de komende tijd.

Minister **Heinen**:
Het kabinet heeft aangegeven te zoeken naar een breed draagvlak en met zowel de linkerzijde als de rechterzijde van de Kamer te willen samenwerken. Ik blijf hier tot de laatste snik knokken om beide kanten aan boord te houden. Het kan niet zo zijn dat één flank … "Flank" is het verkeerde woord, voorzitter. Zoals ik hier sta, kijk ik naar middenpartijen, naar JA21, dat ik daar dan toe reken, en naar partijen die aan de zijkant van het politieke spectrum zitten. Ik probeer iedereen erbij te houden. Als een deel van de Kamer onvoldoende aangrijpingspunten ziet om het geheel te steunen, dan zal dat betekenen dat het kabinet door moet blijven zoeken.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dan blijf ik toch benieuwd naar hoe de minister het voor zich ziet de komende maanden. Gaan al zijn collega's elke week opnieuw steun moeten zoeken per begroting bij alle fracties? Dat lijkt me vrij instabiel, onrustig. Zou het niet beter zijn als we nu van tevoren een totaalakkoord zouden hebben voor alle begrotingen?

Minister **Heinen**:
In de samenwerking tussen kabinet en parlement is het altijd zo dat elke vakminister moet zoeken naar meerderheden voor zijn of haar begroting. Dat hele proces is een wetgevingsproces. Het begint met schriftelijke inbrengen, dan het beantwoorden van feitelijke vragen, wetgevingsoverleggen en plenaire afrondingen. Er worden van de zijde van de Kamer veel amendementen en veel moties ingediend om de plannen zoals gepresenteerd door het kabinet bij te stellen. Zo wordt gezocht naar breed draagvlak. Het maakt niet uit of je een minderheids- of meerderheidskabinet bent; dat proces zal plaats moeten vinden. U kunt dat duiden als een onrustig proces, maar zo wordt altijd gewerkt. Daar staat tegenover dat in het verleden ook de kritiek is geuit dat coalitiepartijen het dichthielden en er helemaal geen ruimte meer was voor oppositiepartijen om plannen aan te passen. Daarom opent deze samenwerking als minderheidskabinet in die zin ook meer deuren voor het democratische proces om de plannen vanuit de zijde van de Kamer aan te passen; dat heb ik van begin af aan gezegd. Maar dat vergt ook dat de Kamer de samenwerking opzoekt. Dan moeten we ook die samenwerking beter vormgeven, met de wetenschap dat je in een compromis altijd een beetje je gelijk krijgt maar nooit honderd procent je gelijk. Dat heeft Nederland wel heel ver gebracht in al die decennia.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Afrondend. Het aanbod blijft staan namens PRO en Volt. Ik denk dat het verstandig is, zowel vanwege onze politieke overtuiging als vanwege stabiliteit. Ik vrees namelijk dat het anders een heel onrustig najaar wordt met heel veel wekelijke miniformaties. Ik zou het de minister van Financiën niet aanbevelen.

Minister **Heinen**:
De vraag is of u deze functie überhaupt zou aanbevelen aan mensen, maar dat leest u in mijn memoires maar. Ik heb in twee kabinetten mogen zitten en elk kabinet heeft zo zijn uitdagingen, zeg ik erbij. Tegelijkertijd voel ik de bijzondere

verantwoordelijkheid om dit huis te verenigen en bij elkaar te brengen. Ik knok hier tot de laatste stem voor.

De heer **Ergin** (DENK):
Op de valreep van het blok over de begrotingssystematiek: zou de minister van Financiën kunnen toelichten hoe het nou werkt met indicatieve besparingsopgaven en hoe de invulling en eigenlijk überhaupt de totstandkoming van zo'n opgave in zijn werk gaat?

Minister **Heinen**:
Zeker. We hebben hier net een uitgebreid interruptiedebatje over gevoerd. Ik zou even de vraag terug willen leggen. Welk specifiek onderdeel van dat interruptiedebatje was onduidelijk? Dan kan ik daar nader op ingaan.

De heer **Ergin** (DENK):
Ik begrijp het volgende niet. Gisterenmiddag kregen we een tabel van de minister van Financiën, die zei dat als het niet lukt, we zoveel gaan bezuinigen op onderwijs. Dat was 1,2 miljard, oplopend tot 2031. We kregen direct van D66 te horen: ja, dat was maar een overijverige ambtenaar. En als ik die avond aan de minister van Onderwijs vraag hoe het nou zit, dan geeft de minister van Onderwijs aan dat ze dit niet gaat doen en dat ze hiervoor niet minister van Onderwijs is geworden. Ik ben dus benieuwd welke lezing van de regering ik nou moet volgen.

Minister **Heinen**:
IJverig zijn we allemaal. En we zijn politiek verantwoordelijk voor alles wat er aan uw Kamer wordt gepresenteerd. In die zin is het niet goed om naar ambtenaren te verwijzen. Ik ben hier verantwoordelijk. U mag mij hier ter verantwoording roepen en daar uw oordeel over vellen. In die zin sta ik vol voor mijn ambtelijk apparaat. Zonder dat ambtelijk apparaat hadden wij hier allemaal niet kunnen functioneren.

Dat gezegd hebbende — ik val nu deels in herhaling — wij hebben de bezuinigingsopgave van de SZW-begroting af gehaald. Dat kan ik niet in het tekort laten lopen, dus ik moet dat inboeken. In technische zin is dat gebeurd op de prijsbijstelling. De reden waarom de tabel nog niet was meegestuurd, was omdat dat een indicatieve verdeling is, want de definitieve verdeling weet je pas in het voorjaar, als we de laatste macro-economische doorrekeningen hebben van het Centraal Planbureau. Dan weten we hoe we al die prijs- en looncodes en welke inflatie-indicator we daaraan moeten koppelen. Dan weet je ook wat de budgettaire omvang is. U heeft nu in percentages kunnen zien wat grofweg de benadering is. Tegelijkertijd heb ik erbij gezegd dat de discussie niet relevant is als de polder gewoon levert. In die zin kijkt het hele land nu naar de polder, naar de werkgevers en de werknemers. Zij zijn nu medeverantwoordelijk voor de grote opgaven waarvoor wij staan, maar zij hebben ook gevraagd die verantwoordelijkheid te mogen hebben. Ze hebben de ambitie zelfs groter neergelegd: om tot belangrijke hervormingen te komen op de sociale zekerheid, de WIA, de WW en loondoorbetaling bij ziekte van de zijde van de werkgevers. Zij hebben aangegeven: wij kunnen dit en wij zullen leveren. In het voorjaar zullen we dan het hele uitgavenbeeld opnieuw bezien en natuurlijk integraal wegen. Ik zal dat natuurlijk op zo'n manier doen dat alle collega's ermee kunnen leven.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Ergin** (DENK):
Ik denk dat voor iedereen duidelijk is dat de regering de opgave heeft geparkeerd, dus dat hoeft de minister niet aan mij uit te leggen. Begrijp ik de woorden van de minister van Onderwijs dan goed? Zij zei eigenlijk: die lijst is niet heel relevant, ik zou daar niet heel zwaar aan tillen en ik zie het ook niet gebeuren. Begrijp ik het goed als ik deze samenvatting geef van de woorden van de minister van Onderwijs, zou ik de minister van Financiën willen vragen.

Minister **Heinen**:
Het kabinet spreekt met één mond. Dat doen wij via Kamerbrieven. Daarmee heeft u de informatie ook ontvangen. Ik ga niet reageren op quotes die ik zelf niet heb gelezen, want voor je het weet ontstaan er allemaal misverstanden. Ik werk zeer prettig en zeer goed samen met iedereen in het kabinet. Wij zijn het staatsrechtelijk altijd met elkaar eens, maar zijn het ook op persoonlijk niveau altijd met elkaar eens. Ik ga niet reageren op elk Twitterbericht, elke socialmediapost of elke quote in de krant. Zo bestuur ik geen land. Ik neem alle uitspraken voor kennisgeving aan. De Kamerbrief is datgene waarop u mij kunt afrekenen.

De **voorzitter**:
De heer Ergin, volgens mij omdat er iets gecorrigeerd moet worden.

De heer **Ergin** (DENK):
Ja, voorzitter, er moet iets gecorrigeerd worden. Ik heb het niet over X-berichten. Ik heb het ook niet over wat er in de krant staat. Ik heb het over de uitspraak van de minister van Onderwijs. De minister van Onderwijs zegt: ik zie het niet gebeuren. De minister van Financiën stuurt aan de andere kant een tabel aan de Kamer waarin staat "dit is aan de orde". Het is indicatief, maar het is wel aan de orde. Ik vraag gewoon aan de minister van Financiën om duidelijk te maken wat het nou is. Is het nou aan de orde of is het een lijst die niet relevant is en kennelijk dus niet belangrijk is?

Minister **Heinen**:
Het is in budgettaire zin aan de orde omdat het is ingeboekt, maar het is niet aan de orde omdat er wordt gewerkt aan een sociaal akkoord tussen werkgevers en werknemers, in het belang van de verdiencapaciteit en in het belang van sociale voorzieningen die toegankelijk en betaalbaar moeten blijven. Als daar een akkoord uit komt, is deze hele discussie een non-discussie, want dan komt er een besparingsbedrag uit en dan hoef je in die zin ook de prijsbijstellingen niet te korten. Dat bezien we in het voorjaar, zodat we dat altijd doen, want dan vindt de integrale besluitvorming over de uitgaven plaats.

De heer **Vermeer** (BBB):
Maar het is wel wat kort door de bocht van de minister om te zeggen dat alleen brieven tellen en niet uitspraken in interviews. Eenheid van het kabinet is eenheid van het kabinet, ongeacht het middel waarmee een boodschap naar ons wordt gestuurd. Ziet de minister dat ook zo?

Minister **Heinen**:
Ik verwees naar de Kamerbrief, waarover ik hier verantwoording afleg, maar ik ga niet reageren op uitspraken in de media, omdat ik ze niet heb gelezen. Ik heb de beste collega niet kunnen spreken. Ik ken de context niet waarin dit is gezegd. Ik wil heel voorzichtig zijn om in algemene zin, niet specifiek op de vraag van de heer Ergin maar in algemene zin, te snel te reageren op wat ik allemaal ofwel in de krant ofwel op social media of elders voorbij zie komen. Ik probeer vanuit stabiliteit en goede samenwerking het land te besturen en hier compromissen te vinden. Dan helpt het niet om continu op elkaar te reageren. Ik merk dat het ook veel rust brengt om af en toe de telefoon weg te leggen en niet de hele tijd daarnaar te kijken.

De heer **Vermeer** (BBB):
Wij bepalen natuurlijk zelf waar we naar kijken, naar welk bericht et cetera. Maar het klinkt verstandig om niet te snel te reageren. Daarom verzoek ik de minister om gewoon even een briefje naar de Kamer te sturen over het bewuste interview van de minister van OCW versus de brief die wij gehad hebben. Dan hoeft dat niet op een emotioneel moment of op basis van hearsay. Dan kan de minister daar even rustig naar kijken en weten wij in de polder waar we aan toe zijn en wat de relatie is tussen die twee uitspraken. Als die er niet is, kan dat ook worden beschreven.

Minister **Heinen**:
Aan informatieverzoeken moet ik natuurlijk altijd voldoen, maar laten we hier nu ook naar de inhoud kijken. Het belangrijkste is dat de werkgevers en de werknemers met elkaar aan tafel komen. Het belangrijkste is dat we geen gaten in de begroting laten ontstaan. Ik heb u net geschetst hoe dat proces er de komende tijd uitziet en hoe we in het voorjaar integraal besluiten over de uitgaven. Als de Kamer eraan hecht, kunnen we elke brief sturen, maar we moeten elkaar ook af en toe de vraag stellen welke discussie we hier met elkaar voeren. Laten we de discussie over de inhoud voeren en niet over wie wat waar en wanneer zei, want dan blijven we hier continu in cirkels draaien. Maar nogmaals, als de heer Vermeer daar behoefte aan heeft, zullen wij dat uiteraard doen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Vermeer** (BBB):
Uitspraken en brieven over alternatieve scenario's zijn zeer inhoudelijk, in ieder geval wat ons betreft, dus het lijkt me verstandig om die te sturen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik wil hier toch even op verdergaan. We hebben dus een brief gehad waarin staat dat 39% versus 49% structureel gedekt gaat worden vanuit Onderwijs. Dat staat nu op de aanvullende post. Wij weten hier allemaal dat dat dan geldt. Is dat zo? Want de minister van Onderwijs zegt gewoon: nee, dat is niet zo. Zegt de minister nou: ja, dat is wél zo?

Minister **Heinen**:
Het is in technische zin nu ingeboekt. Het materialiseert zich pas bij de Voorjaarsnota, wanneer wordt besloten over die prijsbijstelling. Dan vindt de integrale besluitvorming plaats, waarbij ook de uitkomsten van het sociaal akkoord worden betrokken. De werkgevers en werknemers geven aan: wij kunnen een groter besparingsbedrag ophalen en dan houden we zelfs geld over met elkaar dat we weer kunnen inzetten om te investeren in dit mooie land. Dat bezien we, zoals altijd, bij de Voorjaarsnota. Mevrouw Keijzer heeft in het kabinet gezeten en weet dat die integrale besluitvorming in het voorjaar plaatsvindt en niet in oktober.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ja, dat weet ik. Ik weet ook hoe aanvullende posten werken. Ik weet dus ook dat je dan als minister van Onderwijs niet kunt zeggen: nee, ik ben het daar niet mee eens. Als minister van Onderwijs houd je dan ook dit verhaal en realiseer je je dat er 1,2 miljard moet worden gevonden op de Onderwijsbegroting, want dat is uiteindelijk waar het op neerkomt. Zou de minister van Financiën toch even in overleg willen treden met de minister van Onderwijs en mede namens haar een brief willen sturen dat dit het juiste verhaal is? Want ik vind dit echt — nou, wij zeggen thuis altijd "een zootje", maar laat ik het wat parlementairder uitdrukken — een rommeltje op deze manier.

Minister **Heinen**:
Ik had al toegezegd dat er een aanvullende brief naar de Kamer komt. Maar nogmaals, die zal niet veel meer informatie bevatten dan ik zojuist heb verteld. Maar dat is aan u ter weging.

Dan wilde ik naar het volgende onderwerp gaan: de inkomsten.

De **voorzitter**:
Afrondend, kort en bondig.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Tot slot. Ik wil gewoon graag … Ik heb geen behoefte aan een brief waarin nog een keer uitgelegd wordt wat de aanvullende post is en hoe de besluitvorming in het voorjaar werkt, want dat weten wij allemaal. Wij willen hier volgens mij allemaal heel graag weten of de minister van Onderwijs dit ook onderschrijft. Dat zou ik graag in een brief zien.

Minister **Heinen**:
Vanzelfsprekend, maar het lijkt me wel goed dat ik nog eenmaal uitleg hoe de besluitvorming in het voorjaar werkt. We gaan dan integraal over de uitgaven besluiten. Daarin wegen we ook de uitkomsten van het sociaal akkoord mee. Je besluit dan ook pas of datgene wat je aan plannen hebt voorgenomen, materialiseert. Daar dient ook dit debat voor.

Dan wilde ik gaan …

De **voorzitter**:
Excellentie, voordat u continueert, stel ik een korte sanitaire schorsing voor. Dan zien we elkaar weer terug binnen enkele minuten. De vergadering is heel kort geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de minister van Financiën voor de voortzetting van zijn beantwoording.

Minister **Heinen**:
Dank u wel, voorzitter. Ik wil beginnen met het onderwerp box 3. Daar zijn veel vragen over gesteld. Uiteraard zal de staatssecretaris verder op de inhoud ingaan, maar laat mij er vijf dingen over zeggen. Ik denk dat de Kamer mij hierover ook een aantal vragen wil stellen. De staatssecretaris zal er in zijn termijn nader op ingaan, maar ik sta hier ook verantwoording af te leggen. Laat me hier vijf dingen over zeggen. Het is een groot onderwerp en het speelt al in vele kabinetten. Ik hecht eraan om dit goed in te leiden. Allereerst vijf punten.

Eén. Dit is een dossier dat wij al heel lang met elkaar meeslepen. Tijdens elk kabinet leidt dit tot problemen, met tussenoplossingen, rechterlijke uitspraken, reparaties en weer nieuwe problemen tot gevolg. Ik zal ook eerlijk zijn: er zijn veel beloftes gedaan over het eindmodel, de zuivere vermogenswinstbelasting, maar daar is nooit op geleverd. Iedereen zag namelijk dat daar ook een forse rekening aan zit. Het wetsvoorstel over vermogensaanwas leidde tot veel kritiek, tot ver over de grenzen, en ook tot zorgen, namelijk over de onbelaste winsten van kleine tot grote spaarders. Bovendien was er geen meerderheid meer voor in de Eerste Kamer.

Twee. Naar aanleiding van de moties is de staatssecretaris er vervolgens mee aan de slag gegaan. Ik heb hem daar met ongelofelijk veel passie hard aan zien werken. In de tussentijd, terwijl hij daarmee bezig was, bleek dat er ook geen steun meer was voor de wet mét deze aanpassingen. In de Eerste Kamer kwam uiteindelijk de vraag of we niet sneller naar vermogenswinst kunnen. Het goede nieuws is: we hebben een route gevonden. Maar het is ook een spannende route en daar zal de staatssecretaris straks nader op ingaan. En er zit ook een rekening bij.

Drie. De rekeningen moeten ergens binnen het domein zelf worden gedekt, binnen box 2 en box 3. Want we delen ook dat je de rekening bijvoorbeeld niet neerlegt bij de minima. Dat ziet iedereen. Dan heb je niet heel veel knoppen. Dan kan je aan tarieven, aan schijfgrenzen of aan forfaits gaan draaien. Daarin hebben wij een keuze gemaakt, mede op basis van gesprekken die wij hebben gevoerd. Wij hebben daarom ook een slimme oplossing van de periode van Rutte II toegepast; de heer Oosterhuis wees daar al op in zijn inbreng, of in zijn interruptie — daar was het, geloof ik. Uw Kamer heeft echter duidelijk gemaakt en aangegeven dat u vindt dat de kleine spaarder in het pakket geraakt wordt.

Vier. Het heffingsvrije rendement is namelijk op twee punten aangepast: binnen het huidige stelsel terug naar het niveau van zes jaar terug, en in het nieuwe stelsel terug naar het niveau van vijf jaar terug. Dat werkt zo: om een rendement van €1.000 te halen moet je bij een gemiddelde rente van 2% €50.000 spaargeld hebben; voor fiscale partners gaat het om €100.000. Ik heb de inschatting gemaakt dat als je tot die €100.000 vrijstelt je daarmee de kleine spaarder en de kleine belegger vrijstelt van deze belastingheffing.

Dan kom ik bij mijn laatste punt, het vijfde punt. Tegelijkertijd heeft uw Kamer duidelijk gemaakt dat u de gekozen grens, die grens van €1.000, niet goed vindt vanuit de zorg voor die kleine spaarder en ook de zorg dat er een hoeveelheid personen weer in de belastingheffing wordt getrokken die daar eerst niet in zaten. Want hoe lager de grens, hoe meer mensen dan ook de belasting moeten betalen. Dat is ook een helder signaal, dus moeten we op zoek naar een andere grens. Ik heb daar ook met de premier over gesproken; wij zijn daar ook toe bereid. Ik zie daarvoor ook mogelijkheden, maar het vergt wel veel rekenwerk. Het is enorm ingewikkeld en elke uitvraag die ik stel, kost met alle modellen op Financiën weer een paar uur rekenwerk.

Wellicht kunnen wij hier dus ook ... Maar goed, ik hoor graag eerst de Kamer aan. Ik kan mij heel goed voorstellen dat u van de zijde van de Kamer een opdracht formuleert, om het kabinet aan het werk te zetten, om deze grens niet op dit niveau te leggen en aan te passen.

Voorzitter. Ik zet een punt. Dat waren mijn inleidende woorden. Uiteraard zijn daar nog veel vragen over.

De **voorzitter**:
Ik zie mevrouw Keijzer, meneer Stultiens, mevrouw Van Eijk en mevrouw Beckerman. Eerst mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dit betekent dus dat de brief van dinsdagavond in ieder geval op het onderdeel van de heffingsvrije bedragen van tafel is? Dat is denk ik goed om te constateren; ik zie de minister knikken. Maar dat geldt dus niet voor de andere onderdelen van die brief? Want daar zitten nog wel een paar dingen in waarvan ik denk: is dit nu wijsheid?

Minister **Heinen**:
Ik spreek nu specifiek over de box 3-systematiek. Ik probeer ook een aantal gemeenschappelijkheden te vinden. Ik denk dat we ook verenigd zijn in het doel dat we nastreven. We willen allemaal naar vermogenswinst. Ik zie ook ruimte in de route ernaartoe. Ook in de Eerste Kamer is gevraagd: zoek de snelste route. Die hebben we gevonden: het zou kunnen via een novelle op de wet waarin je ook de aandelen naar de vermogenswinst haalt. Dan heb je het spaargeld, het vastgoed en de aandelen per 2028, als we ons allemaal maximaal stretchen, in de vermogenswinstsystematiek. Twee jaar later, via een nieuwe wet waar we ook aan gaan werken, volgt ook de restcategorie, en zullen in 2030 ook de overige vermogensbestanddelen in de vermogenswinst zitten. Ik proef brede steun voor die route.

Ik proef ook steun voor de slimmigheid die we hebben geleend uit de periode-Rutte II van de heer Dijsselbloem. Hij zei toen rond de stamrecht-bv: je kan ook vermogens uit bv's trekken als onderdeel van de dekking door het tarief in box 2 te verlagen. Ook daar hebben we naar gekeken. Dat heeft inderdaad saldo-effecten, omdat er natuurlijk meer vermogen uit bv's wordt getrokken. Dat kan je dan inzetten om over de hobbel te komen die de box 3-aanpassing tot gevolg heeft. Ook daar proef ik ruimte voor. Om het parlement te verenigen, heb ik met veel partijen gesproken. Iedereen ziet dat er dan misschien ook een logica is om het excessief lenen aan te passen, maar dan wel exclusief het lenen voor de eigen woning. Daar proef ik ook steun voor.

Gisteren zag ik echter dat er geen steun is voor het niveau van het heffingsvrije rendement, voornamelijk vanuit de zorg van de kleine spaarders en de startende beleggers. Ik heb u goed gehoord. Ik begrijp het ook. Ik heb de inschatting gemaakt dat je met die €100.000-grens nog best een redelijke vrijstelling hebt, maar u heeft mij erop gewezen dat er ook een keerzijde aan zit, namelijk: er zijn mensen die nu niet in de belastingheffing worden getrokken, maar dan wel; dat is onwenselijk. Ik begrijp dat. Laten wij dus doorzoeken naar een andere vormgeving.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
De minister gaat ervan uit dat als je de heffing voor het onttrekken uit box 2 verlaagt, mensen dat dan doen. Dat is natuurlijk zeer de vraag als je vervolgens meer belasting gaat betalen in box 3, maar dat zal de werkelijkheid laten zien. Maar betekent dit dat het percentage, het forfait, niet ter discussie staat bij de minister? Dat stijgt namelijk ook aanzienlijk.

Minister **Heinen**:
Dat gaan we integraal wegen. Alle input die u heeft meegegeven, nemen we uiteraard mee. Ik heb dit met de premier en in de coalitie besproken. Ik heb gezegd: het parlement is van mening dat deze grens ongelukkig gekozen is. Dat zien wij ook. Die moet dus aangepast worden. Daar zijn we ook toe bereid. De vormgeving van het hele pakket is ingewikkeld in de berekeningen. Ik vraag de ruimte om met een voorstel te komen waarin we de kleine beleggers ontzien en waarin we ook de kleine spaarders ontzien, zoals u die hier heeft gedefinieerd. Daar moet u natuurlijk voor de behandeling van het Belastingplan een nieuw voorstel voor hebben. Dat geeft ook de gelegenheid om goed met elkaar in overleg te treden.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dit betekent dus dat we straks van de staatssecretaris een aantal opties krijgen, maar dat op dit moment niet vaststaat wat we uiteindelijk gaan doen met dit onderwerp. We moeten de voorstellen dus afwachten en pas bij het Belastingplan kunnen we daar echt inhoudelijk over spreken. Klopt dit? Dan hebben we in ieder geval de status quo van dit moment duidelijk. Het is een beetje een zootje, maar dat was al gezegd.

Minister **Heinen**:
Er komt een nieuw voorstel. Dat zal voor het Belastingplan zijn. Dat geeft ons ook de gelegenheid om nader met u in contact te treden om dit allemaal goed met elkaar te bespreken.

Ik probeer ook de successen te vieren. We komen namelijk van ver. We roepen met elkaar, ik ook, dat we naar de vermogenswinstsystematiek moeten. Dat doen we eigenlijk al vanaf de periode-Rutte II. Ik zie ontzettend veel gedoe op dit dossier. Dan worden er nieuwe forfaits geïntroduceerd. Dan worden er aannames gedaan: als je een bepaald bedrag hebt, word je geacht te beleggen en dan word je aangeslagen voor hogere forfaits. Vervolgens zijn er Hoge Raaduitspraken, moeten er herstelbetalingen zijn en worden er weer pleisters geplakt. Het is niet om aan te zien! Ik kan de verantwoordelijkheid niet nemen voor dit gedoe. Ik wil dat dit opgelost wordt.

Ik zal u eerlijk bekennen dat veel oud-politici die ik heb gesproken, zeiden: brand je vingers er niet aan, want je gaat er veel kritiek op krijgen; het moet namelijk gedekt worden en dan word je impopulair. Ik heb altijd gezegd: maar ik sta hier niet om populair te worden; ik sta hier om problemen op te lossen. Wij willen dit en er is nog nooit budget geregeld om dit te gaan regelen. Wij kunnen dit nu regelen. Sterker nog, ik bied u een route aan waarmee wij in 2028 in vermogenswinst zitten. Mind you, dat is over anderhalf jaar. Dat is ons in de afgelopen vijftien jaar niet gelukt. Laten we deze kans grijpen.

Ik ben met u en met de Eerste Kamer in contact. De Eerste Kamer heeft gezegd: kijk voor de grote dekking in een schuif in de box 2-systematiek met een verlaging van box 2; dat is een voordeel voor ondernemers, maar dat helpt hen ook vastzittend kapitaal eruit te trekken. Daar hebben we naar geluisterd. Ik heb gekeken hoe de heer Dijsselbloem, een voorganger van mij, dat heeft gedaan rond de stamrecht-bv's. Daar zag je daadwerkelijk saldo-effecten waarmee je op korte termijn een winst had om dit te dekken. Daarmee is er een gedekt pakket in de kabinetsperiode, op basis van de financiële afspraken die wij met elkaar maken. Dat is ook winst. We zijn dus heel dicht bij een oplossing. Dan is de vastgoedsector dus uit die vermogensaanwasbelasting en uit die vreselijke tegenbewijssystematiek. De spaarders gaan dan naar vermogenswinstbelasting, net als de aandeelhouders en de beleggers. Wat betreft de restcategorie zeg ik tegen iedereen: u gaat naar vermogenswinstbelasting, want we gaan die wet maken. Dat wordt dan twee jaar later, in 2030, maar met deze route gaat 90% van het vermogen op de snelste manier naar vermogenswinstbelasting. Ik proef hier draagvlak voor. Ik ben hier ook blij mee. Zo dichtbij zijn we nog nooit geweest. Maar ik merk ook ...

De **voorzitter**:
Minister, minister.

Minister **Heinen**:
Ik zet nu een punt, voorzitter. Ik merk dat uw Kamer het volgende heel duidelijk heeft gemaakt: "In de zoektocht naar oplossingen heeft u onvoldoende rekening gehouden met de kleine spaarders. We kunnen de grens zoals die er nu ligt in analytische zin volgen — dat gaat over die 50.000 en die 100.000 — maar tegelijkertijd zien we dat nu van heel veel mensen de box 3-heffing ingetrokken wordt. Dat vinden wij onwenselijk." Dat gaan we dus ook aanpassen. Wij zullen dan met een nieuw voorstel komen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik ga natuurlijk een punt maken over die tabel van minister Heinen. Eerst kregen we namelijk maar de helft te zien. Pas toen we daar zelf om vroegen, kregen we ook het slechte nieuws te zien: een openstaande rekening van 7,7 miljard. Dat is een minister van Financiën onwaardig. Dan hoor ik hem hier vandaag als beste oneliner weer "maar Rutte II" zeggen. Waarom kiest de minister van Financiën voor een tabel met een uitgave van 18 miljard, waarvan hij 7,7 miljard niet betaald? Waarom stuurt hij vervolgens een brief naar

de Kamer waarin hij dat ook nog verborgen houdt? Daar hoor ik graag een stevige reflectie op van de minister van Financiën.

Minister **Heinen**:
Ik maak hier echt bezwaar tegen. Ik vind dit niet fair. De heer Stultiens weet als geen ander dat er twee peilstokken zijn waarop we de overheidsfinanciën beoordelen: de sluitende kaders in de kabinetsperiode — er moet een dekkend pakket zijn — en het structurele bedrag. Daarom presenteren wij de jaartallen altijd tot aan het einde van de kabinetsperiode, met daarna een structurele kolom. In beide ziet u een gedekt pakket, zowel in de kabinetsperiode als structureel. De jaren daarna, wanneer een bedrag structureel is … De heer Stultiens weet dit als geen ander. Hij gebruikt dit politiek slim om te proberen het debat op scherp te zetten, maar hij weet dat dit niet klopt. Ik kijk hem in de ogen en zie dat hij gewoon weet dat het niet klopt. Voor elke maatregel die wij treffen, geldt namelijk dat per jaar verschilt wanneer het structurele bedrag zal materialiseren. De ene keer is dat in 2040, de andere keer is dat in 2035 en soms is dat in 2050. Daarom kiezen we voor één kolom, de structurele kolom, en sturen wij op peilstokken: een gedekt pakket binnen de kabinetsperiode, en een structureel bedrag. Als u vindt dat zaken ook in de jaren daarna nog gedekt moeten worden, ga ik graag met u de discussie aan over de AOW. De grootste eis van PRO was namelijk om die AOW-bezuiniging te schrappen. Dat is 2,7 miljard in het structurele bedrag. Zullen we die dan ook even gelijk dekken binnen het eigen domein, dus binnen de sociale zekerheid? Dan hoor ik graag van Stultiens hoe hij dat denkt te dekken.

De **voorzitter**:
Blijft u via de voorzitter spreken, minister.

De heer **Stultiens** (PRO):
Het is opvallend. We hebben gisteren de hele dag een debat gevoerd met alleen Kamerleden. Dat verliep eigenlijk heel inhoudelijk, rustig en vriendelijk. Nu een bestuurder aan het woord is, hoor ik binnen twee zinnen allemaal jij-bakken en politieke frames. "En dreigementen", hoor ik naast mij. Als de minister van Financiën dit een goed verhaal vindt, waarom heeft hij dan niet gewoon de hele tabel naar de Kamer gestuurd, met een volledige toelichting? Hij weet donders goed dat het verlagen van tarieven in box 2, het extra belastingcadeau aan directeur-grootaandeelhouders, geen dekking is: dat kost 1,7 miljard. Dat staat toch in zijn eigen reeks? Dat kost 1,7 miljard. Als collega's op ieder ander dossier om geld zouden vragen, zou de minister van Financiën zeggen dat hij een goede dekking wil zien, maar voor box 3 en box 2 gelden andere regels. Dit kost 1,7 miljard en laat een open rekening achter van 7,7 miljard in de komende vijftien jaar. Dat weet hij prima. Maar hij wil daar niet eens op reflecteren. Ik krijg allemaal jij-bakken over de AOW.

Minister **Heinen**:
Ik zoek naar een consistentie in de redeneerlijn van de heer Stultiens. Als de heer Stultiens vindt dat in de tussenliggende jaren, dus tussen het einde van de sluitende kaders en het structurele bedrag, alles gedekt moet worden, dan geldt dat ook voor de sociale zekerheid. Daar hoor ik de heer Stultiens niet over, dus ik constateer een inconsistentie in zijn redenering.

Maar terug naar het dekkingsvoorstel hier. Het klopt. Er ligt een gedekt pakket binnen deze kabinetsperiode. Structureel is er overdekking. Die overdekking wordt altijd gebruikt om intertemporeel een sluitende plaat te kunnen presenteren. De heer Stultiens weet ook dat we aan de uitgavenkant tabellen presenteren tot aan het einde van de kabinetsperiode. In dit geval is dat 2031. Aan de lastenkant zoeken we altijd binnen de kabinetsperiode naar een gedekt pakket. Dat heb ik u gepresenteerd. De heer Stultiens vraagt ook naar de jaren daarna, maar kiest een arbitrair eindjaar. Of het nu 2040, 2045 of 2050 is: het gaat om een willekeurig gekozen getal. Daarom is de begrotingssystematiek — dat weet de heer Stultiens — dat wij in de presentatie altijd twee peilstokken hanteren: sluitende kaders en een structurele dekking. Structureel is er hier een overdekking. Ik wijs erop dat er in het sociale domein juist een tekort zit. Dus als we consistent zouden zijn met elkaar, moeten we zeggen dat er een overdekking aan de lastenkant zit en een tekort aan de uitgavenkant.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Afrondend. Ik hoor dat er een nieuw voorstel komt voor het WGO Belastingplan. Dat lijkt me verstandig. Kan de minister toezeggen dat hij dan wel een volledige tabel meestuurt, met inderdaad de hele periode en de volledige dekking binnen het domein vermogen en winst?

Minister **Heinen**:
Ik ga iets anders doen. Ik ben de hele begrotingssystematiek anders aan het vormgeven. Ik weet dat daar ook vanuit 50PLUS eerder vragen over zijn gesteld. Wat ik zie gebeuren, is het volgende. Wij presenteren nu een kabinetsperiode voor vier, vijf jaar, en dan een structurele kolom. Ik vind dat niet goed. Wij hebben, in het licht van het advies van de Studiegroep Begrotingsruimte, een studiegroep vastgesteld, met het CPB, het Centraal Planbureau, en De Nederlandsche Bank, om de begrotingshorizon te verlengen naar acht jaar. Vervolgens komt het structurele bedrag. Dat komt tegemoet aan deze discussies, maar ik kan u één ding voorspellen: op het moment dat ik acht jaar presenteer, wil de Kamer twaalf jaar zien, en op het moment dat ik twaalf jaar kies, wil u vijftien jaar zien. Daarom zeggen we altijd dat we twee peilstokken hebben: sluitende kaders in een kabinetsperiode en het uitgangspunt dat het bedrag structureel sluitend moet zijn, of met overdekking. Dat heb ik hier ook gepresenteerd. Meer specifiek over deze ene vraag: uiteraard ben ik bereid elke tabel naar de Kamer te sturen. Dat is een informatieverzoek en daar heeft het kabinet aan te voldoen.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb de minister in verschillende bewoordingen horen zeggen: "De dekking die nu gepresenteerd is voor box 3, specifiek als het gaat om het heffingsvrij vermogen, het heffingsvrij resultaat, nemen wij terug als kabinet. Wij gaan op zoek naar een andere invulling daarvan." Ik wil hem daar van harte in aanmoedigen. Mijn fractie zal in de tweede

termijn ook een motie indienen en daar ook wat richting aan geven.

Minister **Heinen**:
Vanaf het begin van mijn Kamerlidmaatschap vecht ik voor de portemonnee, voornamelijk voor die van de spaarders. Ik vind dat in het parlement te makkelijk wordt gepraat over vermogen. Ik wijs altijd op het volgende. Als we het hebben over vermogen, hebben we het over spaargeld. Dat staat op de rekening van mensen, dat zit in het pensioen of in het huis. 80% van het vermogen is pensioen, huis en spaargeld. Ik vind dat er in dit huis veel te makkelijk wordt gedacht over het belasten daarvan. Ik knok daartegen. Bij het kiezen van die grens, waarbij ik de afgeleide naar die €100.000 zag, dacht ik: ik ken geen mensen met €100.000. Ik dacht: daarmee heb ik de kleine spaarder ontzien. Maar u heeft mij ook gewezen op een andere kant van deze discussie, namelijk dat op deze manier ook heel veel mensen de Belastingdienst in worden getrokken. Dat is de reden waarom in het verleden juist die grens van het heffingsvrije vermogen omhoog is gegaan, namelijk om mensen uit de Belastingdienst te trekken. Dat is voor de uitvoerbaarheid van de Belastingdienst ook veel beter. In het voorstel dat ik heb gepresenteerd, heb ik het naar het niveau 2021-2020 gebracht. Toen hadden wij geen heftige debatten over dat kleine spaarders werden belast, maar ik was in die tijd wel aan het knokken voor de portemonnee en vond dat spaargeld überhaupt te zwaar werd belast. Ik heb nu een andere rol. Ik sta hier als minister van Financiën, en ik heb u goed gehoord. Over deze grens heeft u heel duidelijk aangegeven: dat accepteren we niet. Het kabinet heeft u goed gehoord en gaat dit dus ook niet doen.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik ga er toch nog even op door. Ik zie wel dat de minister echt lijkt te kiezen voor een soort boekhoudkundige truc. Je hebt een belastingverlaging en die verkoop en verpak je als een belastingverhoging. Je ziet een enorm cadeau voor grote vermogens; dat betreft zo'n 20 miljard. Wij krijgen het gevoel: dit is geen gratis bier maar gratis champagne, met vrachtwagenladingen tegelijk. Kan de minister nog één keer reflecteren op die dekking?

Minister **Heinen**:
Ik heb het debat gisteren anders ervaren, dus de kwalificatie daarvan laat ik aan de Kamer. Maar ik heb ook met voorgangers gesproken over wat als je voor zo'n uitdaging staat en je incidenteel een grote dekkingsopgave hebt. Als wij zaken inboeken, is dat altijd structureel en leidt dat tot enorme overdekking in latere jaren. Hoe kom ik nou over die hobbel heen om te komen tot die vermogenswinst, die toch eigenlijk die hele Kamer verlangt? Daarom heb ik goed gekeken naar de periode-Rutte II, met de heer Dijsselbloem. Ik was toen medewerker bij de fractie in die coalitie. We zagen dat er veel vermogen zat in die stamrecht-bv's; hoe krijg je dat vermogen er nou uit? We hebben toen ook het tarief verlaagd. We hebben daar inderdaad een incidenteel effect van gezien. U heeft gelijk: over alles wat je nu uit een bv trekt en waar je belasting over betaalt, kun je later geen belasting betalen. Daarom is het zo belangrijk dat er een overdekking zit in de structurele kolom, waar u naar verwees, zodat je altijd een overdekking presenteert op de twee peilstokken in de systematiek zoals wij die hanteren. Dat betreft dus een gedekt pakket in de kabinetsperiode, zoals we dat met elkaar hebben we afgesproken — die rol heb ik ook hier als minister van Financiën — en structurele overdekking. Wanneer is een bedrag structureel? U kent de rapporten van het Centraal Planbureau, Keuzes in Kaart. Dit ziet op elke ombuiging, bijvoorbeeld op de sociale zekerheid en de zorg. Het verschilt per maatregel wanneer een bedrag structureel is. Het is onmogelijk om voor elke maatregel een aparte tabel te presenteren. Daarom hebben we in de begrotingssystematiek gekozen voor einde kabinetsperiode en een structureel bedrag.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Ik wil het even hebben over dat structurele moment. Ik vervang hier Jimmy Dijk, dus ik ben nieuw. Van een afstandje dacht ik: dit is de minister van boekhoudkundige reinheid. Hij zegt nu: structureel zit het wel goed. Ik heb daar even naar gekeken. Het break-evenpunt is in 2060. Dan is de concept-baby van Jimmy Dijk 34 jaar. Dat is ook nog eens min of meer verhuld voor de Kamer. Is dat nou echt boekhoudkundige reinheid?

Minister **Heinen**:
Als we het hebben over vermogensopbouw: de grootste route uit de armoede is de mogelijkheid om vermogen op te bouwen. Dat begint bij het kopen van een eigen huis. Ik maak me juist zorgen om starters en jonge mensen. Hoe krijg je überhaupt het spaargeld bij elkaar om toegang te krijgen tot de woningmarkt? Daarom raakte de eerste termijn van de Kamer mij, waarin u erop wees dat de kleine spaarders juist geraakt worden. Dat was precies wat we probeerden te voorkomen, juist voor de toekomstige generaties. Ik sta honderd procent voor boekhoudkundige reinheid. Daarom zeg ik ook dat er een structurele overdekking moet zijn, net als een gedekt pakket in de kabinetsperiode. Ik heb de stretch zo ver gezocht dat de golven hoog gaan. Dat is precies de reden waarom wij nooit de keuze maken om naar vermogenswinst te gaan, omdat iedereen ziet dat de rekening heel hoog is en ergens heen gaat. Daar durven we niet met elkaar voor te staan. Ik spreek hier honderd procent het commitment uit dat we naar vermogenswinst gaan en dat we dit gaan regelen. Wat betreft de manier waarop: ik denk dat we al heel ver zijn in die reis, maar om op een goede manier op de bestemming aan te komen zijn er aanpassingen nodig. Die zitten bij de kleine spaarder en de startende belegger, en het kabinet gaat dat aanpassen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De minister komt elke keer terug op de kleine spaarders. Dat is goed. Er wordt een beweging gemaakt. Ik denk dat dat mooi is. Maar dat verhult dat er meer problemen zijn met deze dekking. Die wordt zelfs "bijzonder amateuristisch" genoemd. De minister zegt dat hij wil opkomen voor mensen die nu geen woning kunnen kopen, maar dan is het niet heel logisch om bijna 20 miljard weg te geven aan grotere vermogens. Ik kom nogmaals bij het volgende punt. Als de Kamer voor een dekking gaat die volgens het kabinet rammelt, dan wordt ons altijd gratis bier verweten, maar dit is gewoon gratis champagne, in vrachtwagenladingen.

Minister **Heinen**:
Konden mensen maar champagne kopen. Ik laat dit echt bij mevrouw Beckerman. Ik leid uit haar inbreng af dat mevrouw Beckerman het er niet mee eens is. In mijn zoektocht naar breed draagvlak proef ik ook dat veel partijen snappen wat wij doen en dat dit een ingewikkeld dossier is. Ik waardeer alle partijen die hun nek uitsteken omdat iedereen ziet dat dit een maximale stretch vraagt van ons allemaal. Het moet structureel gedekt worden in de kabinetsperiode. Het vraagt van mij een grote overtuigingskracht om voor die dekking te staan en het vraagt in de eerste plaats van de staatssecretaris een grote bestuurlijke verantwoordelijkheid om te staan voor de route die wij hebben gekozen via de novelle. De staatssecretaris zal daar straks ook het nodige over zeggen. We zijn ook in gesprek met de uitvoering, met de Belastingdienst. We zijn maximaal aan het stretchen om dit dossier eindelijk op te lossen. Ik wijs erop dat wij dit sinds Rutte II met ons meeslepen, tot aan de Hoge Raad en de internationale zorgen over het investeringsklimaat aan toe. Ik word tot in de Europese Commissie aangesproken op de aanwas. Ik kijk mevrouw Van Dijk nu in de ogen. Ik weet dat mevrouw Van Dijk dit ook bij de formatieonderhandelingen naar voren bracht, als voorvechter op dit punt. Zij wees hier al heel lang op. Ik hoop met deze route tegemoet te komen aan die wens.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik hoorde de staatssecretaris vorige week op de radio zeggen dat jullie van puzzelen houden. Het is een aardige puzzel aan het worden. Het is een soort jigsawpuzzel, maar hopelijk niet uit die ene film. Het is goed dat de minister en de staatssecretaris creatief op zoek zijn naar dekkingen. De dekking van gisteren was een misser. Het is goed dat er nu flexibiliteit is en dat we daarover verder kunnen debatteren.

Ik wil het ook nog hebben over het forfait voor volgend jaar. Dat stond ook in de brief. Dat gaat flink omhoog. Dat raakt vastgoedbeleggers. Het risico is dat we 2028 niet halen en dat dat hoge forfait één of misschien zelfs twee jaar doorloopt.

De **voorzitter**:
Wat is uw vraag?

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Hoe kijkt de minister naar dat risico? Hoe groot is de kans dat we 2028 gaan halen? Dat wil ik eigenlijk weten.

Minister **Heinen**:
Over het traject. Nogmaals, ik wil de staatssecretaris niet voor de voeten lopen, maar ik voel de verantwoordelijkheid om ook verantwoording af te leggen aan uw Kamer. Daarom sta ik u ook uitgebreid over dit thema te woord. Wij vragen een maximale stretch van iedereen. Dus wij zullen over de specifieke novelle in de ministerraad van vrijdag moeten besluiten. De Raad van State zal in twee weken daarover moeten besluiten, maar wij hebben contact met de Raad van State; wij denken dat dat kan. Dan zal het wetgevingstraject ook voortvarend moeten lukken. Ik denk dat we elkaar in de gekozen richting, route en contouren van de oplossing gevonden hebben, maar dat we in de uitwerking van de oplossing nog echt stappen moeten zetten. Dat gaat ons ook gewoon lukken. Dat is dan de maximale stretch, en dan is 2028 haalbaar. U heeft gelijk: er zitten veel aannames in, met het risico dat het 2029 wordt. Daar zal de staatssecretaris ook wat over zeggen.

We zijn dit maximaal aan het pushen, ook vanuit de wens van de Eerste Kamer die ons daarmee op pad heeft gestuurd. Tegelijkertijd voelen wij samen een grote bestuurlijke verantwoordelijkheid om dit netjes te doen. Wij geven dus ons politieke en bestuurlijke commitment eraan om het maximale te doen om dit dossier na al die jaren eindelijk op te lossen, maar tegelijk vragen we ook iets van de Kamer: als dat traject vertraging oploopt, dan zullen wij daar altijd over rapporteren, maar dan moeten wij open het gesprek kunnen aangaan over de vraag waaraan dat ligt. Dat heeft ook specifiek tot gevolg dat je langer in een tegenbewijsregeling zit, maar laten we daar nou even niet van uitgaan, want wij denken dat dit gewoon kan. Als er vertraging is, dan hebben we daar bij de Voorjaarsnota en het Belastingplan van volgend jaar weer een discussie over, maar wij zijn nu alles op alles aan het zetten om eindelijk wel te gaan regelen wat drie kabinetten niet is gelukt, namelijk de overgang naar de vermogenswinstbelasting.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik hoop inderdaad dat dat lukt, want anders zien we nog meer vastgoedbeleggers richting Portugal en Spanje gaan. Een andere vraag gaat over de tijdelijke verlaging van het box 2-tarief. Dat vind ik een goede en creatieve dekking. Daar kan ik in meegaan. Wel spreek ik ondernemers die zeggen: die 1,8 gaat voor mij het verschil niet maken. De minister sprak over de tijd van Dijsselbloem; toen was de verlaging 3%. Is het niet verstandiger om die tariefverlaging wat forser te doen, en wellicht in een kortere periode?

Minister **Heinen**:
Laat me dat meenemen in de uitwerking van een hernieuwde oplossingsrichting. Daar moet ik wel kanttekeningen bij plaatsen. Een verlaagd tarief kost ook weer geld en moet ook weer gedekt worden. Ik probeer ook het EMU-saldo niet te veel een golfslagbad te laten worden. Want hoe hoger je dat tarief maakt, hoe groter inderdaad de gedragseffecten zijn. Dan zult u in de beginjaren een grotere opbrengst zien, en in latere jaren een groter tekort, waar mevrouw Beckerman inderdaad al op wees. Dan wordt het EMU-saldo een te groot golfslagbad en ik probeer naar rustigere wateren te varen. Maar ik snap dat u hiernaar vraagt, dus laat me hiernaar kijken. Tegelijkertijd moeten we ons hierin matigen, omdat ik ook een verantwoordelijkheid voel vanuit mijn rol als minister van Financiën, om het saldo naar rustiger wateren te varen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Mijn laatste vraag gaat over de hersteloperatie box 3. We zien dat het in het saldo loopt als we vanuit de box 3-systematiek naar vermogenswinst gaan. De hersteloperatie box 3 loopt waarschijnlijk ook in het saldo. Zou het niet zuiver zijn om dat uiteindelijk tegen elkaar af te strepen en om een bedrag dat is gereserveerd voor de box 3-hersteloperatie, ook in te zetten voor het toewerken naar volledige vermogenswinstbelasting?

Minister **Heinen**:
Het is niet zo dat er een pot geld gereserveerd is. Het zit in de ramingen en in wat we, in vreselijke ambtelijke taal, het "basispad" noemen. Ik denk dat de staatssecretaris straks nog wat zegt over hoe het precies zit met deze ramingen. Als dat nader uitzoekwerk vergt, dan zullen we dat uiteraard doen, maar ik zou de verwachtingen niet te hoog maken, omdat wij ook de verantwoordelijkheid hebben om, als er een groter beroep wordt gedaan op die tegenbewijsregeling, te voorkomen dat er weer tekorten ontstaan. Maar ik begrijp dat u hiernaar vraagt, de staatssecretaris zal daar straks nader op ingaan en we kunnen altijd, nogmaals, nadere informatie verstrekken.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Laat ik beginnen met een positieve noot: ik waardeer de beweging die het kabinet, de minister, heeft gemaakt. Maar toen ik de brief onder ogen kreeg was wel mijn grote vraag: waar is de minister gebleven die ik heb leren kennen als meneer Heinen in 2017 en 2021 bij allerlei onderhandelingen over Miljoenennota's? Toen was hij namelijk de eerste die zei: laten we het heffingsvrije vermogen verhogen, laten we kleine spaarders en beleggers ontzien. Hoe kan het nou dat hij zo gefocust is geweest op vermogenswinst dat hij die kleinere beleggers en spaarders toch even uit het oog is verloren? Ik begrijp het gewoon niet.

Minister **Heinen**:
De heer Grinwis en ik kennen elkaar lang. Inderdaad heeft hij, tot gekmakend aan toe, altijd geknokt voor die spaarders. Dat beeld herken ik dus. U wijst naar het tijdperk van 2020-2021. In de zoektocht naar de oplossing heb ik inderdaad die periode weer voor het oog gehouden. We hebben er toen geen discussies over gevoerd dat kleine spaarders geraakt werden in die systematiek en met waar we de grens toen hebben gelegd. Ik weet nog dat wij ook elkaar aankeken als hardwerkende Kamerleden: kent u mensen met zoveel spaargeld? Ik vind €100.000 ongelofelijk veel geld, maar in mijn hyperfocus om te komen tot oplossingen heb ik dit onderschat. U heeft mij er ook op gewezen dat op deze manier veel mensen — het gaat dus niet eens om het bedrag, maar om het grote aantal mensen — in de Belastingdienst worden getroffen. Ik denk dat we in de zoektocht naar die eindoplossing — nogmaals, we zijn ontzettend ver; het ligt nu echt voor het grijpen, mensen — ook moeten voorkomen dat we de uitvoeringsdiensten, waar we ook maximaal energie van vragen, nu opzadelen met meer belastingafhandelingen. Daar hebben wij het dus ook over gehad en dat zien wij ook. Wij moeten als twee puzzelaars dit laatste puzzelstukje dus gewoon net beter leggen. Ik denk dat we dit dan kunnen bereiken met elkaar. Dat zou echt fantastisch zijn. Ik waardeer ook de medewerking van de zijde van de Kamer. Dit vraagt iets van ons allemaal, maar dan lossen we net als met stikstof weer een dossier op. Zo zijn we stap voor stap gewoon problemen met elkaar aan het fiksen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik waardeer dat de minister erkent dat hij onderschat heeft hoezeer hij hiermee kleinere spaarders en beleggers heeft geraakt en dat dit door de Kamer en ook de ChristenUnie-fractie niet zou worden gepruimd. Het is goed dat u dit onderkent. Laten we samen aan een oplossing werken. Dan mijn tweede vraag. Wat voor mij als een duveltje uit een doosje kwam, was dat mijn amendement is geslachtofferd dat ik vorig jaar door de Kamer heb geloodst om kleinere spaarders inderdaad te ontzien maar vooral ook om verhuurders, die massaal hun appartementen en huizen aan het uitponden zijn, niet te confronteren met een verhoging van het forfait van 1,5%, toen 4,78%. Dat leidt echt tot uitponden; meneer Hoogeveen zei dat ook al. Ik begrijp eigenlijk niet waarom dit amendement van de Kamer, dat buiten de coalitie heel breed is gesteund, is geslachtofferd. Kan de minister van Financiën daar wat over zeggen?

Minister **Heinen**:
Het gevolg van het succes van de heer Grinwis is dat er zo veel amendementen en moties zijn en dat ik ze allemaal probeer uit te voeren. Ik heb in de brief ook opgenomen dat ik een ander amendement — nee, volgens mij was het een motie — uitvoer om de prijsbijstelling niet van toepassing te laten zijn op het Mobiliteits- en Deltafonds. Ik denk dat ik op het ministerie bij elke brief die eruit gaat, vraag of die "Grinwisproof" is en of we nog een motie hebben gemist. Blijkbaar hebben we dat gedaan. Laat me daar nou gewoon goed op terugkomen. We hebben alles gehoord in de eerste termijn. We willen dit over de eindstreep trekken. Kijkend naar de oplossingsrichting en de contouren denk ik dat we ontzettend ver zijn, maar in die laatste stap om het naar de haven te brengen, heeft u gezegd: die grens van €100.000, waar die €1.000 een afgeleide van is, vinden wij te laag; kijk daar nou nog eens goed naar. Ik herhaal hier nogmaals dat we dat op deze manier niet gaan doen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Zoals gezegd waardeer ik dat zeer. Die prijsbijstelling is ook een lelijke kaasschaaf, maar laten we de bruggen en de sluizen uitzonderen. Daar ben ik dus blij mee. Hopelijk geldt dat voor de hele Miljoenennota; daar komen we misschien later op. Mijn punt hierbij is dat ik al heb aangekondigd om in de tweede termijn met een motie te komen om de minister wat te helpen. Mijn laatste vraag gaat over box 2. Ik heb ook teruggedacht aan het Belastingplan 2014.

De **voorzitter**:
Kort en bondig.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Toen is het met 3 procentpunt naar 22% verlaagd. Het ging toen om €250.000. Waarom heeft de minister gedacht aan verlaging van het hoogste tarief en niet aan schijfverlenging in de eerste tariefschijf van box 2, die we toen nog niet hadden en nu wel? Nu zit die op €69.000. Als je meer richting die €100.000 of €250.000 gaat, heb je dan niet méér effect?

Minister **Heinen**:
We proberen het samen te zien, ook in het licht van het excessief lenen. Nogmaals, de eigen woning is daarvan uitgezonderd; daar zit dus geen limiet op. Maar dit is een slimme; laten we dit dus ook meewegen. Nogmaals, om dit hele dossier in rustiger vaarwater te brengen, hebben

we geprobeerd om het saldo rustig te houden en daar geen golfslagbad van te maken. We hebben gekeken hoe je vanuit de belastingheffing de dekking het dichtstbij waar de winsten zitten kan vinden. Dat hou ik uw Kamer altijd voor. Dat geldt op het sociale domein en dan moet ik eerlijk zijn: dan moet ik dat ook doen aan de lastenkant. Maar ik constateer ook dat we nog één laatste stap moeten zetten om dit helemaal thuis te brengen. Wat een waanzinnige stap hebben we dan weer met elkaar gezet. Dan hebben we dit opgelost.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Dit geeft maar weer aan hoe ingewikkeld belastinghervormingen zijn. Inderdaad, de golven gaan hoog. Daarom denken wij ook dat, als golven hoog gaan en je rustiger vaarwater wilt, het goed is om stuurinstrumenten te hebben. Wij hebben als Kamer in meerderheid — volgens mij hebben PRO en de ChristenUnie er ook om gevraagd en wij hebben er ook ooit om gevraagd — om het volgende gevraagd: kunnen wij nou ook niet nadenken over progressieve tarieven in box 3, zodat je, als je discussies hebt over kleine spaarders of grote vermogens, misschien ook op die manier wat meer kunt sturen? Misschien is dit iets voor uw collega, want het is techniek, maar ik zou het waarderen als daar in ieder geval vandaag nog op teruggekomen wordt. We hebben er namelijk vaak om gevraagd en iedere keer krijgen we eigenlijk geen goed antwoord.

Minister **Heinen**:
Ik snap het. Ik probeer dit bolletje wol te ontrafelen en hier stap voor stap verder in te komen. Ik denk dat stap één is om naar de vermogenswinstbelasting te gaan, waar mevrouw Van Dijk ook al heel lang aandacht voor vraagt. Gefeliciteerd met uw benoeming als fiscaal Kamerlid van het jaar! Laten we dit proberen te bereiken. Daarnaast zijn er aanpalend nog heel veel andere discussies. Ik heb u bijvoorbeeld ook al langer gehoord over tanteagaathleningen. Ik heb de heer Oosterhuis ook gehoord over groen beleggen. Ik heb de heer Grinwis ook gehoord over landgoederen. Zo zijn er ook vanuit de specifieke smaldelen in deze Kamer nog specifieke wensen. Zo heb ik er zelf ook nog een aantal, maar die zal ik even parkeren, want het gaat hier niet om de minister maar om de Kamer. Dat zou ook een tweede stap kunnen zijn; ik zou ook zeggen dat wij goed laten zien wat de stappen zijn naar dat verbeteren van het stelsel. Het belangrijkste is dat wij deze stap nu met elkaar in breed draagvlak weten te bereiken, maar ik snap ook, los van of het daarmee af is, dat er nog wordt gezocht naar de fijnmazigheid van de vormgeving. Ik probeer het bolletje wol niet ingewikkelder te maken maar uit elkaar te trekken. De wensen hebben wij heel goed opgeschreven. Een aantal hebben wij genoemd, zoals de landgoederen; daar is ook veel aandacht voor gevraagd. Nogmaals, van groen beleggen tot tanteagaathleningen: ik weet dat dat wensen zijn die niet weg zijn.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik snap dat het ingewikkeld is. Ik ben er niet op uit om het ingewikkelder te maken, maar wel om het naar de toekomst toe beheersbaarder te maken. Wij zijn er echt van overtuigd dat we op termijn blij zijn met progressiviteit, wat heel veel landen met vermogenswinstbelasting hebben, omdat we dan ook daadwerkelijk een stuurinstrument hebben als we problemen hebben met dekking, ons afvragen hoe we ermee omgaan en discussies hebben over het belasten van vermogen. Ik zou het dus wel goed vinden als er in ieder geval dadelijk een reactie op komt van de staatssecretaris.

Minister **Heinen**:
De staatssecretaris wees er al op dat hij dat beantwoordt. Dat lijkt me ook verstandig, want de staatssecretaris beschikt, tot in het kwadraat, over meer kennis en kunde op dit dossier dan ik.

De heer **Oosterhuis** (D66):
De minister heeft net toegezegd met een voorstel te komen om dat heffingsvrije resultaat weer te vergroten. Ik denk dat een groot deel van de Kamer daar blij mee is. Het moet natuurlijk wel gedekt worden binnen het domein. Het is niet mijn fractie die op dat punt taboes heeft, dus ik zie een voorstel tegemoet. Mijn vraag gaat over het verlaagde tarief in box 2, eigenlijk de Dijsselbloemtruc. Ik heb het nog even nagekeken: in 2014 leverde dat echt geld op. Het leverde een keer een miljard op en daarna was er een paar jaar een paar honderd miljoen derving, maar per saldo leverde het geld op.

De **voorzitter**:
Uw vraag?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Nu zie ik de tabel die wij gisteren kregen. Dan zie ik, als ik kijk over de periode tussen 2026 en 2036, dat het per saldo geld kost, namelijk 1,7 miljard. Wij moesten dus juist derving van box 3 oplossen, maar nu geven we hiermee eigenlijk extra geld uit dat in de schuld loopt. Kan de minister dat uitleggen?

Minister **Heinen**:
Dat heb ik net uitvoerig gedaan in het interruptiedebat met uw collega's in de Kamer, dus dan is wederom mijn vraag welk onderdeel daarvan onduidelijk was. Dan kan ik daar specifieker op ingaan. Maar, nogmaals, in dit dossier hebben we gezocht, ook in afstemming met de smaldelen in het kabinet, naar een dekking die voor iedereen te dragen was. Daarbij was het idee om ook naar structurele overdekking te kijken. In het ene jaar heb je een overdekking en in het andere jaar een tekort. Structureel leidt dat tot een overdekking. Maar laten we deze discussie nou als volgt doen. Ik heb iedereen goed gehoord. Ik heb u de contouren geschetst van de oplossing om die finale stap te zetten om dit grote dossier eindelijk op te lossen. Dan zal ik uiteraard ook in contact treden met de heer Oosterhuis. Dan ga ik echt proberen het allemaal bij elkaar te brengen.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Aan het begin van het debat heeft de minister hier een terecht verhaal gehouden over de risico's van oplopende schulden. Deze maatregel leidt er wel toe dat de schuld over tien jaar gewoon 2 miljard hoger is dan nu. We kunnen natuurlijk sturen op kaders en op saldo. Het kasritme is wat raar, maar dit leidt wel gewoon tot een hogere schuld. Ik denk dus dat als er toch wordt gekeken naar alternatieve vormgeving van deze maatregel, er moet worden gezocht

naar een manier die niet per saldo ook meerjarig tot een hogere schuld leidt.

Minister **Heinen**:
Laten we dat aan beide kanten van de begroting doen, dus ook aan de uitgavenkant — daar hoor ik de heer Oosterhuis niet over — waar we toch flink wat bezuinigingen hebben geparkeerd en de structurele opbrengst vele malen groter is, oplopend tot 6 miljard. Als we dus met elkaar vinden dat dat gedekt moet worden, en ik vind dat, dan ben ik graag gemotiveerd om aan beide kanten van de begroting die dekking te zoeken, binnen het domein.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Nou, volgens mij heb ik dat commitment aan de uitgavenkant ook, dus ik snap deze opmerking van de minister niet zo heel goed. In ieder geval denk ik dat een oplossing die in box 2 leidt tot verdere derving zeker niet de route is richting een oplossing.

De heer **Flach** (SGP):
Ik ken de vriendengroep en de familie van de minister natuurlijk niet goed, maar ik hoorde hem een aantal keren zeggen: ik ken geen mensen die een ton op de spaarrekening hebben. Waar komt toch de fictie vandaan dat mensen die een ton hebben, dat geld allemaal op hun spaarrekening hebben staan? Dat kan ook in een klein beleggingspand zitten, of in een pakketje aandelen. Met andere woorden, die €1.000-afgeleide komt van de fictie dat iemand €100.000 op zijn rekening heeft staan. Maar als je aandelen hebt of het in een heel betrouwbaar vastgoedfonds stopt tegen 6%, dan heb je nog maar een derde van die vrijstelling. Met andere woorden, impliciet geeft de minister met deze grens aan: beleg maar niet en investeer maar niet; spaar maar. Waar komt die fictie vandaan?

Minister **Heinen**:
Ik heb daarover al gezegd dat die grens ongelukkig is gekozen en dat we die dus gaan aanpassen. Ik gaf een inzicht in mijn kijk hierop, namelijk dat ik in de hyperfocus om te komen tot een oplossing naar gemiddelden heb gekeken. U wijst er terecht op dat dit een afgeleide is van de aanname van 2% over €50.000, en voor stellen €100.000. Maar u heeft helemaal gelijk — daar ging het debat gisteren ook over — als u aangeeft dat die 2% op sommige spaarrekeningen 1% is. Dan zou het €200.000 zijn. Er zijn echter ook mensen die meer rendement maken, en dan is het bedrag kleiner. Dit zit wel besloten in de aanpassing van de systematiek, waarin we van een heffingsvrij vermogen naar een heffingsvrij rendement gaan. Dat zijn allemaal afgeleiden van elkaar. Maar ik heb u goed gehoord, en nogmaals, die grens is niet goed gekozen en die gaan we dus ook aanpassen.

De heer **Flach** (SGP):
Ik heb er ook waardering voor, moet ik eerlijk zeggen, dat de minister die beweging maakt. Mijn waarschuwing is vooral: ga dan bij de herijking inderdaad uit van die gemengde groep van beleggen en sparen. Mijn tweede vraag gaat specifiek over het belastingjaar 2027. Daar ben ik me echt wild van geschrokken. Het heffingsvrij vermogen wordt gehalveerd en het tarief wordt meer dan 30% verhoogd. Ook hoor ik de minister zeggen dat het weleens zo kan zijn dat we 1-1-2028 niet halen en dat het dan 1-1-2029 zou worden. Mijn vrees is dan dat we nog een keer zo'n jaar krijgen. Ik ga naar mijn vraag toe, voorzitter. De minister zei net dat hij geen golfslagbad wil in het saldo. Maar wat we hier zien, is een golfslagbad in de belastingheffing. Mensen kunnen zich hier niet meer op aanpassen en worden volgend jaar met een heel hoog tarief geconfronteerd. Misschien gebeurt het het jaar daarna nog eens. Pas dan kabbelt het weer wat weg. Zou de minister niet naar een meer vlakke lijn moeten kijken?

Minister **Heinen**:
Dat is een goede, denk ik. In de zoektocht naar een oplossing voegt u eigenlijk een extra dimensie toe, namelijk rust en reinheid op dit punt. Laten we dat ook betrekken bij de oplossing. Ik probeer het debat in volle transparantie te doen. Wij zijn ongelofelijk gecommitteerd. Wij werken dag en nacht, ook de ambtenaren, om dit mogelijk te maken in 2028. Maar ik wil voor mijn ministerie en voor de staatssecretaris staan, die nu worden belast met de uitvoering van dit belangrijke dossier. Ik wil iedereen beschermen. Het kan natuurlijk altijd zo zijn dat we in de uitvoering tegen nieuwe problemen aanlopen. Ik wil voorkomen dat we elkaar dan weer naar het leven gaan staan. Ik probeer de verwachtingen te managen. Ik geef aan dat we er alles aan doen om dit in 2028 te implementeren. Wij denken ook dat dit kan. We hebben de novelle al geschreven. We hebben met de Raad van State contact. Het ligt vrijdag in de ministerraad. Dan kunnen we dit gewoon gaan regelen. Wij zijn er positief over dat dit lukt. Alle afgeleide discussies hiervan hebben de aanname dat er vertraging komt, maar laten we er alles aan doen om ervoor te zorgen dat die vertraging er niet komt.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Flach** (SGP):
Mijn vraag ging niet zozeer over die vertraging, want wat dat betreft zal ik de minister en de staatssecretaris niet naar het leven staan, zoals de minister dat zelf noemde. Het gaat mij erom dat ervoor gekozen is om in het tussenjaar een forse belastingverhoging te doen. Die zou zomaar voor twee jaar kunnen gelden. Ik zou graag de toezegging van de minister willen dat hij ook van mening is dat we die onverwachte piek in de belastingheffing voor 2027 zouden moeten schrappen en dat dat zou helpen voor rust in de hele discussie.

Minister **Heinen**:
Het vergroot de opgave om te komen tot een oplossing, maar als dat nodig is moet dat er natuurlijk bij betrokken worden. Maar laat me dit even goed in kaart brengen. Ik heb u goed gehoord. Nogmaals, het kan natuurlijk nooit zo zijn dat er bij kleine spaarders en beleggers onrust is. Dat zou ook contrair zijn aan de inzet die ik daarvoor heb, al sinds ik hier in de Kamer rondliep. We gaan dit fiksen met elkaar.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ik waardeer het dat er goed geluisterd is naar de problemen die gisteren door zo ongeveer alle partijen aangekaart zijn en dat er geluisterd wordt, waardoor die kleine beleggers en kleine spaarders ontzien gaan worden. Dat hopen we althans. Maar er is één punt dat nog niet geadresseerd is. Ik hoop dat ik daarvoor bij deze minister aan het juiste adres ben, maar misschien moet ik bij de staatssecretaris zijn. Wij hadden gezien dat ook het heffingsvrij vermogen teruggebracht wordt naar het niveau van 2020, maar dat daar de grens voor de zorgtoeslag aan gekoppeld lijkt te worden. Ik hoop dat dat niet het geval is.

Minister **Heinen**:
Dit kan ik gelijk beantwoorden. Dat is niet aan elkaar gekoppeld. Wij probeerden inzichtelijk te maken waarom precies die grens gekozen is. Dat kun je benaderen via het jaartal door te zeggen: in die periode zat het op hetzelfde niveau. Maar je kunt het ook benaderen door te zeggen dat het een vergelijkbare grens is zoals mevrouw Van Brenk die hier definieert. Maar het is niet aan elkaar gekoppeld. We probeerden uit te leggen waarom er is gekozen voor die grens in de redeneertrant van de zoektocht naar een oplossing. Daar heb ik over gezegd wat ik daarover heb gezegd, maar het is niet aan elkaar gekoppeld.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Als het niet aan elkaar gekoppeld is, maar er bij het schema wel staat dat de zorgtoeslag gekoppeld is aan het heffingsvrij vermogen, mag ik er dan van uitgaan dat de grens van de zorgtoeslag blijft op het niveau van rond de €60.000?

Minister **Heinen**:
Wij zijn niet voornemens die aan te passen. Dat waren we ook niet van plan.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Dus het blijft op het huidige niveau.

Minister **Heinen**:
Honderd procent zeker. Dit was helemaal geen onderdeel van de gesprekken. Dit was überhaupt nooit onderdeel van de zoektocht naar de oplossing. Ik wil wel duidelijkheid geven over het niveau waarop het zit, maar de koppeling is er niet.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Zoals de meeste mensen weten, ben ik nieuw in deze Kamer. Dit zijn ook mijn eerste Financiële Beschouwingen. Ik hoor de hele tijd hetzelfde woord terugkomen, namelijk "dekkingen" en "dekken". "Hier moet een dekking voor worden gezocht en dit is een dekking waard." Het lijkt hier voor mij bijna op een manege. Ik snap niet waarom er door dit kabinet constant naar oplossingen in de vorm van dekkingen wordt gezocht; ik hoor het andere mensen in deze Kamer ook zeggen. Is het geen oplossing om fors te snijden in de uitgaven van de overheid in plaats van iets te dekken?

Minister **Heinen**:
Hier ben ik het helemaal mee eens. Het is uit mijn hart gegrepen. Als het gaat over de houdbaarheid van de overheidsfinanciën, vind ik dat de grootste uitdaging ligt bij de uitgaven. Je ziet ook feitelijk dat een oplopend tekort en oplopende schulden het gevolg zijn van stijgende uitgaven. Die zijn niet het gevolg van te lage belastingen. Tegelijkertijd hebben wij in het regeerakkoord de overheidsfinanciën via de uitgavensystematiek en de lastensystematiek vormgegeven. Vanuit een trendmatig begrotingsbeleid, dat ook is vormgegeven in de Wet houdbare overheidsfinanciën, moet ik mij ook aan die kaders houden. Dat betekent dat als je extra wilt uitgeven, je bij de uitgaven ook extra dekking moet vinden. Als je de lasten wilt verlichten, dan moet die rekening ergens anders heen gaan. Dat leidt tot dit ongemakkelijke debat. Als je meer holistisch naar de begroting kijkt, kunnen we elkaar snel vinden en vinden we dat de uitgaven naar beneden moeten. In de begrotingssystematiek zoals we hier met elkaar hebben gedefinieerd, Europees en nationaal, hebben we de scheiding van inkomsten en uitgaven.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Het lijkt mij geen duurzame oplossing. De rekening wordt opnieuw bij werkende mensen neergelegd. Deze komt bij de spaarders, bij de mensen die beleggen, die edelmetalen, crypto of aandelen kopen, of misschien zijn het gewoon mensen die hebben gewerkt en het geld aan de kant zetten. Dat is waar de dekking op neerkomt: deze mensen meer belasten. Daar moeten we gewoon vanaf. Deze fundamentele denkfout hoeven we niet meer te maken met z'n allen. We kunnen er gewoon voor kiezen om te stoppen met het zoeken naar dekking voor van alles en te beginnen met het snijden in de uitgaven.

Minister **Heinen**:
Die ambitie deel ik natuurlijk. Nogmaals, als je kijkt naar de oplopende tekorten en schulden, dan zit de uitdaging echt in de uitgaven, met name in de sociale zekerheid en de zorg.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik ga verder op de vraag van collega Oosterhuis van D66. In reactie daarop kreeg hij allemaal jij-bakken. Ik ga een hele feitelijke interruptie plegen. Herkent de minister wat zijn ambtenaren opschrijven, namelijk dat de tariefsverlaging in box 2 1,7 miljard euro kost?

Minister **Heinen**:
We vallen in herhaling. Ik heb een gedekt pakket neergelegd. Ik heb de tabel nu niet bij de hand. U vraagt nu naar getallen. Daar moet ik in de tweede termijn nog een keer naar kijken. Het pakket is gedekt in de kabinetsperiode. Er is een structurele overdekking. Dat doen we inderdaad langs de contouren van box 2 zoals u dat omschrijft. Wij gaan doorpuzzelen voor een definitieve finale oplossing, om met breed draagvlak dit dossier nu verder te brengen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Misschien kan de bode de tabel even overhandigen aan de minister. Het is zijn eigen tabel. Hij zegt dat hij deze niet bij de hand heeft, maar het zou wel goed zijn voor het debat om deze erbij te hebben. Ik zou de tabel graag even overhandigen aan de minister.

De **voorzitter**:
Ik denk dat hij die wel heeft, hoor.

De heer **Stultiens** (PRO):
Nou, blijkt niet. Hij zegt van niet.

De **voorzitter**:
Hij zei van wel, maar hij heeft 'm nu niet bij de hand volgens mij.

De heer **Stultiens** (PRO):
Laat hem deze dan even opzoeken.

Minister **Heinen**:
Laten we, in het licht van hoe we dit debat startten en in de wetenschap dat we in dit huis samen moeten werken om tot oplossingen te komen … Ik heb het gevoel dat de heer Stultiens hier probeert een oplossing verder weg te brengen in plaats van dichterbij te brengen. Dat vind ik jammer. In de zoektocht naar breed draagvlak is dit een belangrijk onderwerp voor een deel van de Kamer om steun te kunnen verlenen aan een belastingplan; laat ik het zo zeggen. Zo zijn er ook andere belangrijke onderwerpen die voor een ander deel van de Kamer van belang zijn. Daarvoor hebben we oplossingen gezocht. Daarvoor kan ik ook tabellen presenteren waarbij er ook nog een dekkingsopgave ligt. Dan wijs ik bijvoorbeeld op de AOW. Daar vraagt de heer Stultiens mij om daar niet over te spreken, om de polder met een nul te laten starten in de gesprekken. Dat verzoek eerbiedig ik. Dan vraag ik ook aan de heer Stultiens om hier niet het conflict maar de samenwerking op te zoeken.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik stel gewoon een hele feitelijke vraag: hebben de ambtenaren van Financiën die een tabel naar ons sturen met de boodschap dat de tariefsverlaging van box 2 1,7 miljard kost, gelijk? De minister wil niet erkennen dat zijn ambtenaren gelijk hebben. Blijkbaar zijn de ambtenaren dan aan het liegen.

Minister **Heinen**:
Wat is dit voor …

De **voorzitter**:
Wacht, wacht, meneer Stultiens is nog aan beurt.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik krijg vervolgens allemaal politieke dingen …

De **voorzitter**:
Laten we het een debat houden en laten we dit blijven voeren over de inhoud. Ik signaleer ook de vinnigheden, maar volgens mij doen we debatten hier op de inhoud. Dat geldt zowel voor de minister als voor de leden.

De heer **Stultiens** (PRO):
Een terechte oproep. Kan de minister alsnog feitelijk erkennen dat de tariefsverlaging in box 2 1,7 miljard kost en dus geen dekking is?

Minister **Heinen**:
De reden waarom u enige emotie bij mij bespeurde, is dat ik niet ga toestaan dat de heer Stultiens hier mijn ambtenaren als liegende mensen wegschetst. Ik vind dat echt onacceptabel. Wij presenteren de tabellen goed aan de Kamer. We hebben aan elk informatieverzoek voldaan. Het is zo dat als het tarief in box 2 verlaagd wordt, dat in de tariefsverlaging een kostenverhogend effect heeft. In het gedragseffect, waarin geld uit een bv wordt gehaald, heeft dat een positief effect op de belastinginning. Dat leidt tot dat hele golfslagbad. Dat proberen we met tarieven en schijfgrenzen in rustiger vaarwater te brengen. Nogmaals, er ligt hier een gedekt pakket over de kabinetsperiode. Er is structureel overdekking. Op basis van de input van de Kamer gaan wij doorzoeken naar de finale oplossing om nogmaals dit belangrijke dossier nu met elkaar op te lossen.

De **voorzitter**:
Ik heb de heer Stultiens dat verwijt overigens niet horen maken. Ik geef hem de gelegenheid tot een laatste interruptie voor nu. Daarna gaat de minister verder met zijn beantwoording. Gaat uw gang.

De heer **Stultiens** (PRO):
Tot slot. Het hele punt is juist dat ik de ambtenaren wél vertrouw. Ik lees gewoon hun tabel. Die zegt: een tariefverlaging in box 2 kost 1,7 miljard. En het lukt de minister van Financiën niet om over zijn lippen te krijgen, om te erkennen dat een tariefsverlaging geld kost. Dat zegt toch alles? Het is geen dekking, minister van Financiën. Kom met een betere dekking. Dit slaat echt helemaal nergens op.

Minister **Heinen**:
Ik constateer dat PRO niet blij is met de gevonden oplossing. Ik heb letterlijk gezegd dat een tariefsverlaging een negatief budgettair effect heeft. Daar staat tegenover dat het gedragseffect een positief budgettair effect heeft. Alle effecten hebben wij in de tabel gepresenteerd.

Daarnaast bespeurde u, voorzitter, een emotionele reactie in mijn inhoudelijke debat. Ik wees erop waar dat vandaan kwam, zonder daarmee weer een verwijt terug te maken. Ik probeerde dat in verklarende zin hier neer te zetten.

Ik probeer hier maximaal te stretchen om deze Kamer te verenigen in de oplossing. Ik denk dat dat ook echt lukt. Daar zat inderdaad ook een irritatie, want we kunnen elkaar met tabellen altijd gek maken en elkaar wijsmaken dat iets niet deugt, maar dan moet je naar het principiële punt dat je gewoon vindt dat dit dossier van vermogenswinstbelasting niet de voorkeur verdient en dat de PRO-fractie liever vermogensaanwasbelasting had gezien. Daar denkt een groot van de Kamer anders over en ik zoek naar meerderheden in deze Kamer.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Ik wil het feestje niet bederven, maar de heer Stultiens heeft natuurlijk gelijk. Het is natuurlijk een dekking van niks. Als

belastingverlaging, en daarmee de prikkel om het gedrag van mensen te beïnvloeden waardoor ze belasting gaan betalen, een dekking is die na de kabinetsperiode omslaat tot het tegenovergestelde effect, dan is het natuurlijk een dekking van niks. Als ik zo kan gaan dekken in de toekomst, dan verlaag ik een jaartje de btw. Dan stimuleer ik iedereen om een televisie te kopen, want die heeft niet 21% btw maar 15% btw. Het jaar daarna verhoog ik de btw weer naar 21% en dan heb ik voor dat jaar een dekking gehad. Ik weet zeker dat de minister van Financiën mij dan naar huis stuurt.

Minister **Heinen**:
Ik heb deze gesprekken ook gevoerd met fracties in de Eerste Kamer. Daar werd precies dit punt gebruikt. Daar werd de oplossing gezocht in enkel het tarief verlagen. Daar werd precies de lijn gehanteerd van de heer Van Dijck. Daarvan zei ik: dat is te mooi om waar te zijn. Dat zei ik ook tegen de werkgevers, die dit aan mij voorstelden. Ik zei: "Ja, dat is mooi. Wilt u dan alle prijzen in de supermarkt even verlagen? Dan heeft u allemaal meer winst. Geen gezeik, iedereen rijk." Dat is te mooi om waar te zijn. Dat kan niet. Daarom hebben we ook in dit pakket gezegd dat we een gedragseffect zien, net zoals we dat in Rutte II zagen. Dat is best een slimme route, maar dat kan niet geïsoleerd als dekking plaatsvinden. Dan zal je ook meer maatregelen moeten nemen om tot een dekkend pakket te komen. Daar kijkt u hier naar. Ik proef steun voor de richting waarin wij dit proberen op te lossen, maar nogmaals, u heeft ook aangegeven dat naar uw oordeel de kleine spaarders en beleggers hierdoor geraakt worden. Dat gaat dan niet zo plaatsvinden. Dat gaan we aanpassen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Dan heb je toch totaal geen dekking? De kleine spaarders gaat u ontlasten; dat is hartstikke mooi. Maar voor de tariefverlaging in box 2 is geen serieuze dekking. Voor deze kabinetsperiode is er een dekking, maar als je vier jaar verder kijkt, kom je in de min, precies wat de heer Stultiens zegt. Dan zit je 1,7 miljard in de min. Met andere woorden, u legt het probleem dan bij een volgend kabinet: zoeken jullie maar uit hoe je dat gedragseffect dan weer verandert na een min van 1,7 miljard.

Minister **Heinen**:
Ik vind altijd dat je rekeningen niet moet doorschuiven. Dat geldt zowel aan de uitgavenkant als aan de lastenkant. Aan de uitgavenkant doen we dit erg veel, doordat we niet in gezamenlijkheid tot hervormingen kunnen komen. Daar zit echt de stijging van de uitgaven. Daardoor zien we de schuldposities toenemen. Aan de lastenkant vind ik het daarom belangrijk dat je een structurele overdekking hebt, dus gedekt in de kabinetsperiode, zodat je rekeningen niet doorschuift. Naar dat pakket kijkt u.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik had net hierachter een gesprek met collega Keijzer. Wij zaten ons wel af te vragen wat de route is van het kabinet ten aanzien van deze novelle. De minister zegt dat die morgen naar de ministerraad gaat, ik neem aan inclusief dekking. Vervolgens gaat die naar de Raad van State. Maar wij hebben op 10 oktober al een wetgevingsoverleg Belastingplan. De vraag is dan even waar we als Kamer staan op dat moment.

Minister **Heinen**:
Het ligt in de ministerraad, het gaat naar de Raad van State en het komt ook nog terug. Dan wordt het weer gewogen in de ministerraad en dan gaat het naar de Kamer. Dan zal ook het dekkingspakket rond zijn, hoop ik, en kunt u het integraal beoordelen. Daar zien wij geen problemen, maar het moet in de goede volgorde. U kunt over niets stemmen als u niet weet wat de oplossing is. Dat zien wij ook heel goed. Daarom ga ik de komende dagen, nogmaals met weinig uren slaap, u veel bellen om te komen tot een oplossing.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Als het morgen in de ministerraad wordt besproken, moet dat toch ook inclusief de finale dekking zijn zoals die naar de Raad van State gaat en uiteindelijk ook naar de Kamer? Naar mijn weten zou het ook moeten worden betrokken bij het WGO Belastingplan op 10 oktober.

Minister **Heinen**:
Zeker, daar moet het bij betrokken zijn; daar ben ik het helemaal mee eens. Belastingplannen worden natuurlijk op het laatste moment aangenomen met amendementen die we dan ook nog niet naar de Raad van State hebben gestuurd. Bij de finale stemming zijn er dus altijd aanpassingen aan de dekkingskant of aan waaraan je het uitgeeft, die niet langs de Raad van State zijn gegaan. Het budgetrecht is natuurlijk ook aan de Kamer. De Raad van State geeft een advies en dat sturen we ook aan u mee, maar de Raad van State besluit niet. U besluit als Kamer. We proberen de informatiepositie van de Kamer zo veel mogelijk te versterken door doorrekeningen en tabellen mee te sturen en door het advies van de Raad van State. Maar ik heb heel helder gemaakt dat er nog een aanpassing nodig is. Dat is duidelijk. Die zal in ieder geval ook onderdeel worden van de behandeling van het Belastingplan.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik begrijp de vraag van de heer Hoogeveen wel. Het is best heel bijzonder dat er morgen een aanpassing van dit heel belangrijke dossier in de ministerraad ligt, zonder dekking en blijkbaar ook zonder dat daarover is gesproken met een meerderheid in de Kamer. Mij bekruipt constant het gevoel: wat zijn wij hier nou eigenlijk aan het doen? Moeten we dit onderwerp niet gewoon volledig schorsen en straks bij het Belastingplan maar eens uitgebreid de tijd hiervoor inruimen? We hebben namelijk werkelijk geen idee hoe dit er gaat uitzien. Wat wordt dit?

Minister **Heinen**:
Je kan in een vijver roeren en dan zeggen: kijk hoe troebel het is. Wij hebben het in de ministerraad om het naar de Raad van State te sturen. Dan komt het terug. In de tussenliggende periode hebben wij elkaar, denk ik, gevonden in de oplossing. Dan wordt het gewoon betrokken in de wetgevingsoverleggen. Uiteraard gaat er niks zonder dekking naar de Kamer. Dan kunt u het allemaal integraal wegen. Ik ben een groot voorstander van wat mevrouw Keijzer zegt: behandel dit uitgebreid bij het wetgevingsoverleg Belastingplan. Dan heeft u ook alle informatie. Hopelijk zijn we dan ook weer verder met elkaar in die laatste stap naar de finale oplossing.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik zie het ongemak bij de minister. Dit is natuurlijk ongekend. Het komt niet voor dat je een wetsvoorstel vaststelt en naar de Raad van State stuurt zonder dat je daar een dekking voor hebt. Er zal vast ergens in een tabel een dekking staan, maar er is geen begin van een meerderheid voor hoe die moet worden vormgegeven. Ik laat het er nu even bij. We hebben gewoon met z'n allen geen idee. Mensen die sparen of beleggen weten niet wat hen te wachten staat. Alle zorgen en boosheid en verdriet van de afgelopen dagen zijn dus onnodig geweest. Dit geëmmer, dit gerommel gaat de komende twee weken dus nog voort. Nou ja, het is wat het is.

Minister **Heinen**:
Ik heb aangegeven dat wij ons in de route naar de oplossing maximaal stretchen. Dat betekent dat er ook gewoon tempo gemaakt moet worden. We hebben de novelle al geschreven en we zijn bezig met die dekking. Maar ik heb precies in mijn inleiding gezegd dat we er zo snel mogelijk mee willen komen op verzoek van de Eerste Kamer, waar een oud-partijgenoot van mevrouw Keijzer ook in zit. Wij willen dus graag die novelleroute. We willen graag in 2028 zo snel mogelijk naar die vermogenswinstbelasting. We snappen dat daar dekking bij zit. De contouren van die dekking hebben we ook besproken. Daar voelen we landingsgrond voor, maar dan zijn we er nog niet helemaal. We zitten echt nog in die laatste stap om tot die finale oplossing te komen. Maar wij moeten ondertussen ook tempo maken. Anders halen we 2028 niet. Daar vraagt de Kamer ook om: maak haast; we willen dit zo snel mogelijk. Dat vergt iets van ons allemaal, maar u heeft helemaal gelijk: er kan nooit iets zonder dekking; dat kan nooit onafgestemd. We gaan zorgen voor een net Raad van Stateadvies, zodat u het allemaal kunt wegen, en voor een net wetgevingsoverleg om dat allemaal goed in de Kamer te kunnen wegen en daar een oordeel over te kunnen vellen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik zou natuurlijk niet in troebel water durven vissen, maar ik heb wel een vraag aan de minister. Voor alle helderheid: morgen ligt de novelle in de ministerraad. Dat is goed. Dat moet ook, want die moet voor spoedadvies naar de Raad van State. De dekking wordt, lijkt mij, geregeld in een nota van wijziging op het Belastingplan. Dat kan natuurlijk later. Morgen gaat er dus een novelle naar de Raad van State. Staat daar dan nog dat heffingsvrije inkomen van €1.000 in, of worden er nu ook meerdere bedragen ingevuld, met daarbij de vraag aan de Raad van State om te reflecteren op zowel €1.000, €1.400, €1.800 als €22.000? Wat wordt daarvoor de route?

Minister **Heinen**:
Er zijn vaker voorstellen bij de Raad van State gelegd waarin verschillende modaliteiten voor de oplossingsrichting zijn opgenomen. Die kan de Raad van State ook wegen. Voor het advies over de gekozen route maakt het op zichzelf niet zo veel uit waar precies de grenzen zitten, want het oordeel gaat meer over het juridische traject dan over het budgettaire traject. Maar het is heel helder: het moet natuurlijk gedekt zijn; het moet allemaal kunnen. We gaan dan ook weer met u in overleg, net zoals we tot nu toe continu hebben gedaan, ook tot kort voordat we pakketten presenteerden.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dat klopt, in zoverre dat de Raad van State in een eerder traject bij de Wet werkelijk rendement — daar hebben we het namelijk over — heeft gezegd: het is onverstandig dat het kabinet de eis van budgetneutraliteit boven zo'n stelselwijziging hangt. Maar de Raad van State let ook op uitvoerbaarheid. Als het kabinet morgen nog steeds een heffingsvrij inkomen van €1.000 opschrijft, zoals in de kabinetsbrief van dinsdag, en niet €1.800 zoals nu in de wet staat, dan moet de Raad van State daar ook een oordeel over vellen, zo van: "Hiermee trekt u 850.000 belastingplichtigen het systeem in. Dat heeft gevolgen voor zowel de belastingplichtige als de Belastingdienst. Kabinet, let op uw zaak." Hoe weegt de minister dit?

Minister **Heinen**:
Wij doen dit in alle zorgvuldigheid, dus wij moeten dit stap voor stap doen. De reden waarom ik dit hier benoem, is dat u ook weet welke stappen wij zetten en hoe wij ons maximaal stretchen om zo snel mogelijk naar die vermogenswinstbelasting te komen, ook op verzoek van vele Kamerfracties. Daar hoort een dekking bij en daar zit inderdaad ook een uitvoeringsvraagstuk bij. Ik heb heel helder gemaakt dat die grens van €1.000 het niet wordt, dus het zou gek zijn om die naar de Raad van State te sturen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Kijk, dat wilde ik helder hebben. Dank u wel. De laatste vraag hierbij gaat eigenlijk nog over het antwoord op de vraag die ik in eerste instantie stelde. Het klopt toch dat de novelle inhoudelijke keuzes bevat die morgen naar de Raad van State gaan en dat de nota van wijziging op het Belastingplan meer de dekkingskeuzes bevat? Die heeft geen deadline morgen, maar een deadline van volgende week vrijdag, omdat we op 12 oktober het eerste wetgevingsoverleg hebben. Klopt dat?

Minister **Heinen**:
Er zijn verschillende routes. De dekking kan in de novelle zitten en in het Belastingplan. Laten we even goed kijken wat de beste route daarnaartoe is. Het belangrijkste is: het moet gedekt zijn, en wel op een manier waarbij iedereen het met een breed draagvlak kan steunen

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik denk dat de heer Grinwis al allerlei voorwerk aan het doen is voor de Raad van State, want hij geeft al allerlei stukken die waarschijnlijk zo uit de Handelingen kunnen worden overgenomen. Mijn vraag gaat over de volgtijdelijkheid, want we hebben straks de situatie waarin een novelle hier in de Kamer een meerderheid krijgt, maar een Belastingplan waarin dekkingszaken staan vervolgens wordt weggestemd. Hoe gaan we voorkomen dat — het hangt allemaal aan elkaar — wij voor één van die twee plannen moeten stemmen terwijl we niet weten of het andere erdoor komt, en in welke vorm?

Minister **Heinen**:

Hier kan je een juridische of een politieke benadering kiezen. Het zoet en het zuur gaan met elkaar op. Dat kan door ze ook in één wetsvoorstel te doen of in één novelle. Het kan ook zijn dat je politieke afspraken met elkaar maakt dat ze met elkaar samenhangen. Dat betekent dat een stem voor het ene ook een stem voor het andere is. Maar daar moeten we het goede politieke gesprek over voeren. Uiteindelijk gaan we hier zelf over stemmingen. Op een gegeven moment is dus ook de vraag: vertrouwen we elkaar dat we een deal hebben en dat voor beide wordt gestemd? Het zou natuurlijk niet oké zijn om voor het zoet te stemmen en het zuur even met elkaar over te slaan. Zo kunnen we het land niet besturen.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ja, maar er staan op hele andere gebieden ook nog gewoon heel belangrijke zaken in het Belastingplan. Als iemand hier dat bijvoorbeeld amendeert en dat een meerderheid krijgt, en het is iets wat zeer ongewenst is voor een partij, dan kan het wezen dat je niet anders kunt dan tegen het Belastingplan stemmen terwijl je wel akkoord gegaan bent met de deal over box 3. Hoe gaan we dat voorkomen? Of zegt de minister: ik ga gewoon de hele dekking, alles, gewoon in die novelle schrijven, zodat gewoon duidelijk is waar we voor of tegen zijn?

Minister **Heinen**:
Onderdeel van de afspraken die we met elkaar maken, is hoe het eindproduct eruitziet. Ik ga er dus niet van uit dat die situatie zich voor gaat doen.

De heer **Flach** (SGP):
We moeten dit toch even uitdiepen. Een van de redenen waarom we hier deze discussie voeren is dat de minister heeft gezegd "ik wilde iets forceren". Er ligt een voorstel dat niet is afgestemd met een meerderheid van de Kamer. Ik wil eigenlijk wel klip-en-klaar hebben wat er nou morgen in de ministerraad ligt. De stukken voor de ministerraad hadden eigenlijk al gisteravond verstuurd moeten worden, dus misschien zijn ze dat al wel. Ligt daar nu een novelle waarin alle dekkingen zijn opgenomen, dus inderdaad ook die €1.000? Of ligt er een novelle zonder dekking?

Minister **Heinen**:
Ik ga toch niet vertellen wat er allemaal in de ministerraad ligt? Wat vraagt u van mij? Ik vertel u dus dat we de novelle behandelen zodat die naar de Raad van State kan, zodat die daar betrokken kan worden bij de behandeling van het Belastingplan. We hebben net een hele discussie gevoerd over de dekking. Daarbij heb ik geschetst waar de oplossing ligt. Dat gaan we nog met elkaar bespreken. Ik wil even weerleggen dat er zaken niet zijn afgestemd. Ik laat dat even in het midden. Het belangrijkste is dat we hier samen uit komen, dat we zoeken naar een oplossing. Dat moet gewoon netjes. Wij geven aan dat we hier tempo aan het maken zijn, zowel intern in het kabinet als naar de Raad van State, zodat het bij de WGO's betrokken kan worden, zodat we die deadline, die 2028, gewoon kunnen halen.

De heer **Flach** (SGP):
Het afstemmen heeft in ieder geval niet op tabelniveau plaatsgevonden. Laat dat dan in het midden zijn. Het gaat erom dat ik niet de exact de stukken hoef te weten die in de ministerraad liggen. Maar het is nogal van belang of een zo wezenlijk onderdeel, die grens van €1.000, er nog in zit. Die heeft de minister pas zojuist ingetrokken. Gaat hij daar de novelle nu nog op aanpassen, of staat die er helemaal niet in? Ik zou willen voorkomen dat we straks opnieuw worden geconfronteerd met een besluit van de ministerraad waarvan een groot deel van de Kamer zegt "ja, maar dit was niet de bedoeling", en dat we weer opnieuw moeten beginnen. Met andere woorden, wil de minister nou klip-en-klaar weergeven waar hij morgen mee naar de ministerraad gaat?

Minister **Heinen**:
Nogmaals, aan de novelle met de oplossingsrichting zoals ik die net geschetst heb, zit een dekkingsvraag. Die kan landen in een Belastingplan of in de novelle. Daar hebben we tijd voor; het kan ook weer aangepast worden. Via de voorzitter zeg ik tegen de heer Flach: u gaat over het integrale geheel de balans opmaken en stemmen. Verder verwijs ik, als het gaat om die grens van €1.000, ook naar het interruptiedebatje met de heer Grinwis.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Flach** (SGP):
Ik vraag toch nog een keer door; de minister laat het gewoon open. Hij zegt: het kan in de novelle staan en het kan in het Belastingplan staan. Maar als het in de novelle staat, gaat er een heel gedekt voorstel naar de Raad van State met daarin ook allerlei grenzen waar nog geen meerderheid voor is. Het is toch zonde van de tijd als de Raad van State daar een advies op geeft en daar kritisch op is en de Kamer het vervolgens afschiet en het weer opnieuw moet? Met andere woorden, ik snap dat de minister het open wil houden, maar ik vraag toch echt om duidelijkheid: welke getallen gaan er dan naar de Raad van State, en moeten we daar niet eerst afstemming over hebben? Haal anders die getallen eruit en doe het in het Belastingplan.

Minister **Heinen**:
Er zijn dus meerdere routes, maar het belangrijkste is dat de Raad van State het advies kan uitbrengen. Nogmaals, we hebben een debat over de contouren waarin ik draagvlak voel, maar waarbij we in de vormgeving nog echt een paar stappen moeten zetten. Dat gaan we dus ook doen. Dat kan landen in een Belastingplan of in een novelle. Maar uiteindelijk moet het hier integraal in de Kamer liggen, en natuurlijk ook met een breed draagvlak.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik heb eigenlijk nog steeds geen antwoord op de vraag van Flach. De minister zegt: alles kan. Bevat de novelle dekking, ja of nee?

Minister **Heinen**:
Dat kan, maar als uit dit debat en de contacten daaromheen blijkt dat we daar nog niet zijn, dan kan je alleen de contouren schetsen voor de Raad van State. Dan moet je het later

preciseren, zodat het allemaal goed betrokken kan worden bij de WGO's. Wat bij de Raad van State ligt, is de novelle-route naar vermogenswinst. Daar is een breed draagvlak voor. Daar zit een ook ongemakkelijke dekkingsvraag. We zijn nu op zoek naar de oplossingsrichting. We zijn daar heel dichtbij. We zien allemaal de contouren van waar die moet plaatsvinden. De staatssecretaris en ik gaan daarmee aan de slag. Dat zullen we u melden. Dat kan landen in het Belastingplan of in de novelle, maar wat naar de Kamer gaat, moet integraal zijn; er moet uiteraard een integraal pakket liggen. Los van het juridische aspect hebben we natuurlijk ook nog de politieke afspraak met elkaar dat je, als we dat brede draagvlak hebben, ook voor het zoet en het zuur moet stemmen, ongeacht of het nou in de novelle of in het Belastingplan zit.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dat is een lang antwoord op een korte ja-neevraag. Bevat de novelle morgen de dekking?

Minister **Heinen**:
Ik verwijs naar het antwoord dat ik hierover heb gegeven.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Het kan, maar er ligt een stuk. Staat daar dekking in?

Minister **Heinen**:
Ik verwijs naar het antwoord dat ik hierover heb gegeven.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw beantwoording.

Minister **Heinen**:
Dan wilde ik naar het volgende onderwerp gaan. U gaat over de orde van het debat, voorzitter, maar ik wilde gaan naar de ... Als u mij een ogenblik geeft, dan haal ik even de set erbij.

De **voorzitter**:
Zeker. Of is dit een natuurlijk moment voor een lunchschorsing?

Minister **Heinen**:
Nou, dat was een kleine suggestie. Dat kan natuurlijk ook.

De **voorzitter**:
Dan gaan we dat doen.

De (algemene) beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:
Ik schors een halfuur voor de lunchpauze.

De vergadering wordt van 13.10 uur tot 13.41 uur geschorst.